ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

Ա.

Ազգին ամէն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի· Ազգն ալ իր կողմէն առ ազգային ամէն մէկ անհատ պարտաւորութիւններ ունի· դարձեալ ամէն մէկ անհատ իրաւունքներ ունի ազգէն եւ Ազգն անհատներէն։

Ուստի Ազգն ու ազգայինք փոխադարձ պարտեօք կապուած են իրարու հետ· անանկ որ մէկին պարտաւորութիւնքը միւսին իրաւունքն է։

Բ.

Ազգայնոց պարտականութիւնն է՝ Ազգին պիտոյից պահանջած ծախքերուն մասնակից ըլլալ իւրաքանչիւր իր կարողութեան չափովը· Ազգին խնդրած ծառայութեանցը յօժարակամ յանձնառու ըլլալ, եւ անոր ըրած տնօրէնութեանցը սիրով հնազանդիլ։

Ազգայնոց այս պարտաւորութիւնքը Ազգին իրաւունքն է։

Գ.

Ազգին պարտականութիւնն է՝ ազգայնոց բարոյկան, մտաւորական եւ նիւթական պիտոյիցը հոգ տանիլ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւնքը անարատ պահպանել· մարդկութեան հարկաւոր եղած անհրաժեշտ գիտելեաց ուսումը՝ ամէն աստիճանի մէջ՝ մանչ եւ մէջ՝ աղջիկ տղայոց հաւասարապէս ծաւալել, ազգային հաստատութիւնքը պայծառ պահել· հասոյթներն օրինաւոր կերպով աւելցնել, եւ ծախքերն իմաստութեամբ տնտեսել· Ազգին ծառայութեանը մշտնջենապէս նուիրեալ անձանց կացութիւնը բարւոքել եւ ապազգային անդորրել· կարօտելոց խնամք տանիլ հայրաբար, ազգայնոց մէջ ծագած վէճերն արդարասիրութեամբ խաղաղել, եւ վերջապէս ազգային յառաջդիմութեան անձնուէր աշխատիլ։

Ազգին այս պարտաւորութիւնքը ազգայնոց իրաւունքն են։

Դ.

Զազգը փոխանորդաբար ներկայացնող, եւ այս փոխադարձ պարտեաց կանոնաւոր կատարմանը տեսուչ ու մատակարար կարգեալ իշխանութիւնը՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ կը կոչուի, որուն յանձնուած է Օսմանեան Տէրութենէն յատուկ արտօնութեամբ, եւ Սահմանադրութեան միջոցաւ, Թուրքիոյ Հայոց ներքին գործերու տնօրէնութիւնը։

Ե.

Վարչութիւնը՝ ազգային ըլլալու համար, պէտք է ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸԼԼԱՅ։

Զ.

Երեսփոխանական Վարչութեան հիմը՝ ԻՐԱՒԱՆՑ ու ՊԱՐՏԵԱՑ սկզբունքն է, որ արդարութեան սկզբունքն է, իր ոյժը ձայնից բազմութեան մէջ կը կայանայ, որ օրինաւորութեան սկզբունքն է։

<u>ԳԼՈՒԽ Ա.</u>

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԿՈՍՏԱՆԴՈՒՊՈԼՍՈՅ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Յօդուած 1.

Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքը բոլոր Ազգային ժողովոց Նախագահն է, եւ անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ, եւ մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է։

Ուստի պէտք է որ Պատրիարք ընտրուելու անձը՝ ընդհանուր ազգին վստահութեան ու յարգանացն արժանի ըլլալու համար՝ Պատրիարքական Աթոռին վայելուչ ամէն յատկութիւններն ու արժանաւորութիւնն ունենայ, եւ ի վաղուց անտի Պատրիարքութեան յատկացեալ Եպիսկոպոսաց դասէն ըլլայ. միանգամայն Տէրութեան կատարեալ վստահութեանն արժանաւոր, եւ գոնէ իւր հօրմէ սկսեալ՝ Օսմանեան հպատակ, եւ երեսուն ու հինգ տարին լրացուցած ըլլայ։

Յօդուած 2.

Երբ՝ Պատրիարքը վախճանելով կամ հրաժարելով եւ կամ ուրիշ որեւէ պատճառաւ Աթոռը պարապ մնայ, Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները մէկտեղ գալով Տեղապահ մը կ՚ընտրեն, եւ անոր հաստատութիւնը կը խնդրեն Բարձրագոյն Դունէն։

Ընդհանուր ժողովը կ՚ընտրէ զՊատրիարք. բայց Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներն իրաւունք ունին ներկայացման ցուցակով *մը Ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ կարծիք տալու։*

Պատրիարքի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպիւ կ՚ըլլայ.-

Նախ եւ առաջ՝ Տեղապահը Օսմանեան հողին վրայ գտնուող բոլոր Եպիսկոպոսաց ցանկը կը շինէ, եւ իւրաքանչիւրին անուանը առջեւ՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Կրօնական Ժողովոյն կը ներկայացնէ զայն։

Այս ժողովն ալ եկեղեցական համագումար ժողով հրաւիրելով, ընտրելեաց ցուցակ *մը կը պատրաստէ գաղտնի քուէարկութեամբ. այսինքն իւրաքանչիւր անդամ թղթոյ մը վրայ կը գրէ այն ամէն Եպիսկոպոսաց անունները՝ զորս կրօնական մասին անընդունելի չհամարիր։ Եւքը՝ քուէահամարն ըլլալով, այն անունները յատուկ ցուցակի մը մէջ կ՚առնուին քուէից շատութեան կարգաւ։*

Տեղապահը յիշեալ կերպիւ պատրաստուած ցուցակը Քաղաքական ժողովոյն կը ներկայացնէ։ Ան ալ՝ նշանակուած անձանց ըստ քաղաքականին արժանաւորութիւնը

քննելէն ետքը, ամենէն աւելի արժանաւորներէն հինգ ընտրելի կը զատէ քուէից առաւելութեամբ, եւ ասոնց ցուցակը Ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացնէ։

Միանգամայն Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած առաջին ցուցակն ալ ազգային Ընդհանուր ժողովոյն սրահին մէջ կախուած կ'ըլլայ։ Ընդհանուր ժողովը այս երկու ցուցակներէն՝ ընտրելեաց թէ՛ կրօնական եւ թէ՛ քաղաքական ողլխութեանց վրայ՝ երկու ձեռնհաս ժողովներուն կարծիքն իմանալով, կ'ընտրէ զՊատրիարք՝ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ բացարձակ առաւելութեամբ քուէից։

Ընդհանուր ժողովը կրնայ Քաղաքական ժողովոյն ներկայացուցած ցուցակէն դուրս անձի մը վրայ ալ քուէ տալ. բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանակուած ըլլայ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած ցուցակին մէջ. վասնզի այս եկեղեցական ցուցակէն դուրս մնացած անձի վրայ ընտրութիւն չկրնար ըլլալ։

Եթէ առաջին անգամ քուէից բացարձակ առաւելութիւն չգոյանայ, երկու առաւելագոյն քուէ ստացողաց անունները Տեղապահին կողմէ Ընդհանուր ժողովոյ անդամներուն կը ծանուցուի. եւ երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկուքին վրայ կ'ըլլայ։ Այս երկրորդ քուէարկութեան ատեն Ազգային Երեսփոխաններէն անոնք որ չկրնան ներկայ գտնուիլ, կարող են իրենց քուէները ստորագրեալ եւ կնքեալ նամակաւ առ ժողովն ուղարկել, կա՛մ Տեղապահին եւ կամ ընդհանուր ժողովոյ Ատենապետին ուղղելո գալն։

Քուէները յատուկ քուէատուփի մը մէջ դրուելէն ետքը՝ քուէահամարը կ'ըլլայ Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին ձեռօք, եւ սոյն ժողովոյ մէջէն ընտրուած չորս եկեղեցական եւ չորս աշխարհական քննիչներու ներկայութեամբ։

Եթէ պատահի որ երկրորդ անգամ քուէարկութեան մէջ երկու անձանց հաւասար քուէ ելնէ, այն ատեն երկուքէն մէկը վիճակաւ կ'ընտրուի։

Յօդուած 3.

Ընտրութիւնը կատարուելէն ետքը տեղեկագիր մը կը շինուի՝ զոր բոլոր բազմականք կ'ըստորագրեն. եւ Տեղապահի միջնորդութեամբ Բարձրագոյն Դրան կը մատուցուի. եւ Պատրիարքը կը հաստատուի ըստ վաղեմի սովորութեան՝ Կայսերական հրամանին համեմատ։

Յօդուած 4.

Ընդհանուր Ժողովը հրաւիրանաց գիր կ'ուղարկէ Պատրիարք ընտրուած անձին քանի մը անձանց ձեռօք՝ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է. եւ յատուկ հրաւիրակաւ՝ եթէ Կ. Պոլսէն դուրս տեղ է։ Նորընտիր Պատրիարքը՝ այս հրաւիրանաց գիրը առնելով, Պատրիարքարան կու գայ եւ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ընդհանուր Ժողովոյ առջեւ հանդիսաւոր ուխտ կ'ընէ սոյն օրինակ։ «Առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան Ազգային Ժողովոյս՝ հրապարակաւ ուխտեմ հաւատարիմ մնալ Տէրութեան եւ Ազգիս, եւ ճշմարտապէս հսկել Ազգային Սահմանադրութեան անթերի գործադրութեանը»։ Անմիջապէս՝ Տեղապահին պաշտօնը կը դադրի, եւ Նորընտիր Պատրիարքը Բարձրագոյն Դրան հրաւէրին վրայ՝ ուղղակի Օգոստափառ Կայսեր կը ներկայանայ, պաշտօնական կերպիւ իր պաշտօնը կը հաստատուի, եւ Բարձրագոյն Դուռը երթալով՝ կը ծանուցուի։

Յօդուած 5.

Եթէ Պատրիարքը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը հակառակ չարի կամ վարուի, ամբաստանութեան տակ կ՚ընկնի։

Յօդուած 6.

Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն ընելու՝ միայն Ընդհանուր Ժողովը, եւ Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովները իրաւունք ունին։

Ամբաստանող կամ բողոքող ժողովը, Բարձրագոյն Դունէն հրաման առնելով, Պատրիարքէն կը խնդրէ՝ որ Ընդհանուր Ժողով գումարէ։

Եթէ Պատրիարքը ասոր դէմ կենայ, եղելութիւնը կրկին անգամ Բարձրագոյն Դրան իմաց կը տրուի. որ այն ատեն բողոքին համեմատ՝ Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուող Եպիսկոպոսաց երիցագոյնին Նախագահութեամբը Ընդհանուր Ժողով գումարելու հրաման կու տայ։

Ընդհանուր Ժողովը իր մէջէն հինգ եկեղեցական եւ հինգ աշխարհական ընտրելով, տասն հոգիէ բաղկացեալ քննիչ Յանձնաժողով մը կը կարգէ. բայց պէտք է որ այս քննիչներուն մէջ՝ ամբաստանող կամ բողոքող անձանցմէ մարդ չգտնուի։ Քննիչ Յանձնաժողովը եղած ամ-բաստանութիւնները քննելէն ետքը՝ տեղեկագիր կու տայ Ընդհանուր Ժողովոյն, որ կ՚որոշէ գխնդիրը գաղտնի քուէարկութեամբ։ Այս որոշումը պարունակող թուղթը պէտք է ստորագրըւած ըլլալ որոշման կողմը քուէ տուող ժողովականներէն. եւ եթէ անով Պատրիարքին հրաժարուիլը վճռուած է, երկու Ժողովոց ատենապետները Նախագահ Եպիսկոպոսին հետ Պատրիրաքին երթալով՝ յիշեալ թուղթը անոր կը ներկայացնեն. որ այն ժամանակ Ազգին որոշ կամքը իմանալով հրաժարականը տալու պարտաւորեալ է։ Իսկ եթէ չուզէ տալ, Բարձրագոյն Դրան իմաց կը տրուի որ պաշտօնէն կը ձգէ զՊատրիարք։

Յօդուած 7.

Հրաժարեալ Պատրիարքը վիճակաւոր Եպիսկոպոսաց կարգը կ՚անցնի, եւ անոր վրայ ըստ կանոնի պէտք եղածը կը տնօրինուի Խառն Ժողովոյ կողմէ։

ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Յօդուած 8.

Պատրիարքին պարտաւորութիւնք են Սահմանադրութեան սկզբանց համեմատ վարուիլ, եւ անոր ամէն կէտերուն ճշդիւ գործադրութեանը ուշի ուշով հսկել։

Պատրիարքը իրեն եկած գործերը ո՛ր Ժողովոյ կը վերաբերի նէ այն Ժողովոյն կը յանձնէ՝ քննութեան եւ որոշման համար։ Ժողովոց մէջ որոշուած գործոց վրայ Պատըրիարքին թագրիրները *եւ կամ՝ ուրիշ Պաշտօնական գրութիւնները վաւերական եւ գործադրելի չեն կրնար ըլլալ եթէ որոշող Ժողովոյն կողմէ ալ կնքեալ եւ ստորագրեալ չ՚ըլլայ։ Իսկ երբ ստիպողական գործ մը պատահի, որոյ տնօրինութեանը համար կարելի չ՚ըլլայ մինչեւ Ժողովոյն գումարման օրը սպասել եւ կամ արտաքոյ կարգի*

Ժողով գումարել, Պատրիարքը կրնայ պէտք եղածը ինքնին տնօրինել, իր վրայ ստանձնելով պատասխանատուութիւնը. բայց պարտաւոր է եղելութիւնը արձանագրել տալ կանոնաւոր կերպիւ, եւ որ Ժողովոյն կը վերաբերի նէ՝ անոր յաջորդ նիստին ներկայացունել վաւերացման համար։

Յօդուած 9.

Պատրիարքը իր բացակայութեանը ատեն Ազգային Ժողովներու մէջ տրուած որոշումները պարունակող Թուղթը դեռ չ՚ստորագրած, կարող է անոնց վրայ իր դիտողութիւններն յայտնելով, խնդիրը կրկին քննութեան յանձնել։ Իսկ այս վերաքննութենէն ետքը՝ պարտաւորեալ է նոյն Թուղթերը ստորագրել, եթէ տրուած որոշումը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը անհամաձայն չգտնէ։

Յօդուած 10.

Պատրիարքը կրնայ՝ Սահմանադրութեան սկզբանցը համեմատ չվարուող Եկեղեցական մը, վարժապետ մը, Եկեղեցւոյ, Վանքի, Դպրոցի եւ կամ Հիւանդանոցի գործակալ մը, պաշտօնէն հանելու առաջարկութիւն ընել ձեռնհաս Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն։

Յօդուած 11.

Պատրիարքը իրաւունք չունի ինքնին լուծել եւ փոխել Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները եւ անոնց վաերաբերեալ Խորհուրդները։ Բայց երբ տեսնէ թէ անոնցմէ մէկը Սահմանադրութեան սկզբանցը հակառակ ընթացքի մէջ է, առաջին անգամին բացատրութիւն կ՚ուզէ այն Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն Ատենապետէն. երկրորդին՝ իմաց կու տայ անոր ապօրինաւոր ընթացքը եւ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զայն. եթէ ամբաստանելին Ազգային Ժողովներէն մէկն է, կամ Քաղաքական Ժողովոյն կը դիմէ, եթէ Խորհուրդներէն մէկն է, եւ պատճառները ցուցնելով՝ ամբաստանեալ Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն լուծումը կ՚առաջարկէ։

Յօդուած 12.

Պատրիարքը Ազգային սնտուկէն իրեն յատկացեալ ամսական ունենալով, ինք կը տեսնէ Պատրիարքարանի ներքին ծախքը։

Բ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ

Յօդուած 13.

Պատրիարքարանի մէջ Դիւանատուն մը պիտի հաստատուի պէտք եղած Ազգային գրութեանց յատկացեալ։

Այս դիւանատունը երեք գրասենեակի պիտի բաժնուի.

Ա. Թղթակցութեան գրասենեակ, որ Պատրիարքարանէն ուղարկուած եւ Պատրիարքարան եկած գրութիւններով կը զբաղի։

Բ. Արձանագրութեան գրասենեակ, որ Ազգային Ժողովոց եւ Խորհրդոց վերաբերեալ թուղթերը կարգաւորելու կը զբաղի:

Գ. Ազգահամարի գրասենաեակ, որ ազգայնոց քաղաքական վիճակագրութեանը, այսինքն՝ ծննդեան, ամուսնութեան եւ վախճանման վերաբերեալ արձանագրութեամբ կը զբաղի:

Այս վերջին գրասենեակէն կը տրուին Ազգայնոց թէ՛ ճանապարհորդութեան համար եւ թէ՛ ուրիշ անձնական գործառնութեանց համար պէտք եղած վաւերական թուղթերը, նաեւ ծննդեան, ամուսնութեան եւ վախճանման վկայագրերը:

Յօդուած 14.

Պատրիարքական դիւանատունը պիտի ունենայ Դիւանապետ մի, որ պատասխանատու է դիւանատան բոլոր գործառնութեանց: Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ եւ Պատրիարքը կ'անուանէ զայն: Դիւանապետը կ'ընէ նաեւ Ընդհանուր Ժողովոյն դիւանադպրութիւնը:

Դիւանապետը պարտաւորեալ է ամէն տարի՝ թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եւ թէ՛ դուրսերը ծնած, ամուսնացած եւ վախճանած ազգայնոց տոմարներուն օրինակները բերել տալ, եւ Պատրիարքարանի Դւանատան ընդհանուր Ազգահամարին մէջ արձանագրել տալ: Դիւանապետը Հայերէն լեզուի քաջ հմուտ եւ Տաճկերէնի ու Գաղղիերէնի ալ վարժ անձ մը պիտի ըլլայ:

Յօդուած 15.

Դիւանապետը բաւական թուով Դիւանադպիրներ պիտի ունենայ: Ասոնք ալ Հայրէն լեզուն քաջ գիտնալու են, եւ ամէն մէկը իր պաշտօնին կատարեալ հմտութիւն ունենալու է: Ամէն մէկ դիւանադպիր ըստ իւր պաշտօնի պատասխանատու է այն Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն՝ որուն կը վերաբերի: Ամէնը մէկկէն պատասխանատու են Դիւանապետին:

Յօդուած 16.

Ազգահամարի գրասենեակէն տրուած որեւէ թուղթ եւ վկայագիր վաւերացեալ պէտք է ըլլայ Պատրիարքական կնիքով եւ Դիւանապետին ստորագրութեամբ:

Գ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Յօդուած 17.

Երուսաղէմի Պատրիարքը Ս. Յակոբայ Աթոռոյն ցկեանս գահակալն է. միանգամայն Հայոց Ազգին սեպհական Երուսաղէմ գտնուած ուխտատեղիներուն տնօրէնն ու Ս. Յակոբայ վանուց Միաբանութեան նախագահն է:

Իր պարտականութիւնն է Ս. Երուսաղէմի վանուց Կանոնագրին տրամադրութեանց համեմատ վարուիլ, եւ անոր բարւոք գործադրութեանը հսկել:

Յօդուած 18.

Եթէ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը Սուրբ Երուսաղէմի վանուց Կանոնագրին հակառակ վարուի, ամբաստանութեան տակ կ՚ընկնի։

Յօդուած 19.

Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն կրնայ ըլլալ կամ յիշեալ Միաբանութեան կողմէն եւ կամ Կոստանդուպոլսոյ Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց կողմէ։

Այսպիսի պարագայի մէջ՝ Ազգային Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի։ Եւ եթէ եղած ամբաստանութիւն քննուելով՝ հիմնաւոր ըլլալը ստուգուի, Ընդհանուր Ժողովը՝ վեցերորդ յօդուածին մէջ Կոստանդուպոլսոյ Պատրիարքին վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ՝ ըստ պահանջման իրին, կամ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զՊատրիարքն մասնաւոր բողոքագրով, եւ կամ կը պարտաւորէ զայն հեռանալ Պատրիարքական աթոռէն, եւ անոր պաշտօնը կը յանձնէ Տեղապահի մը՝ զոր Ընդհանուր Ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ կ՚ընտրէ Միաբանութեան մէջէն։

Յօդուած 20.

Երբ Սուրբ Երուսաղէմի Պատրիարքը վախճանի, Միաբանութիւնը իր մէջէն Տեղապահ մը կ՚ընտրէ, եւ Ազգային Ժողովները կը հաստատեն զայն։

Յօդուած 21.

Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը Կոստանդուպոլսոյ Ազգային Ժողովներուն կողմէն կ՚ընտրուի։ Բայց Միաբանութիւնը իրաւունք ունի իր կարծիքը յայտնելու ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ՝ ներկայացման ցուցակաւ մը։ *Պատրիարքին վախճանելէն անմիջապէս ետքը՝ յիշեալ Տեղապահը Միաբանից Ընդհանուր Ժողով կը գումարէ։ Այս ժողովը անուանց ցուցակ մը կը պատրաստէ՝ Կոստանդուպոլսոյ Պատրիարքի ընտրութեան համար Կոստանդուպոլսոյ Եկեղեցական Համագումար ժողովոյն ըրած կերպիւը. բայց պէտք է որ Միաբանութեան ներկայացուելիք այս ցուցակը գոնէ եօթն ընտրելեաց անուն պարունակէ։ Այս ցուցակը Միաբանութեան կողմէն ստորագրեալ յայտագրով Կոստանդուպոլսոյ Պատրիարքարան կ՚ուղարկուի։*

Յօդուած 22.

Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուելու անձը գոնէ երեսուն եւ հինգ տարին լրացուցած, եւ ի ծնէ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ, Միաբանութեան Եպիսկոպոսներէն կամ Վարդապետներէն պէտք է ըլլայ. միանգամայն Միաբանութենէն զատուած մէկը պէտք չէ ըլլայ։

Միաբանութենէ զատուած չեն համարուիր այն անձինքը՝ որ Պատրիարքարանի Ժողովոց կողմէ ազգային պաշտօնի մէջ գործածուած են՝ Երուսաղէմի Պատրիարքին հաւանութեամբ։

Յօդուած 23.

Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները Խառն Ժողով կազմելով, վերոյիշեալ ցուցակին մէջ յիշատակուած անձանց արժանիքը կը քննեն, եւ երեք ընտրելի որոշելով, անունները Ընդհանուր Ժողովոյն կը ներկայացնեն։ Միաբանութեան կողմէն եկած ցուցակն ալ Ընդհանուր Ժողովոյ սրահին մէջ կախուած կ՚ըլլայ։

Ընդհանուր Ժողովը ընտրելեաց վրայօք թէ Միաբանութեան եւ թէ՛ Ազգային երկու Ժողովոց կարծիքը իմանալով, անոնց մէջէն կրօնից, ուսման եւ բարի վարուց նկատմամբ ամենէն աւելի արժանաւորութիւն ունեցող անձը կ՚ընտրէ՝ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ։

Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ՝ Միաբանութեան կողմէն ներկայացուած ցուցակէն դուրս անձի վրայ քուէարկութիւն չի կրնար ըլլալ։

Դ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդուած 24.

Կրօնական Ժողովն կը բաղկանայ տասն եւ չորս բանիբուն եկեղեցականներէ, որոնք գոնէ երեսուն տարին լրացուցած, եւ գէթ հինգ տարիէ ի վեր ձեռնադրուած պիտի ըլլան։

Յօդուած 25.

Եկեղեցական համագումար ժողովը գաղտնի քուէրակութեամբ՝ Ազգային Կրօնական Ժողովոյ անդամոց թուոյն եռապատիկը կ՚ընտրէ, եւ ընտրելեաց անունները ստորագրեալ յայտագրով Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյն կը ներկայացնէ

Ընդհանուր Ժողովն ալ անոնց մէջէն գաղտնի քուէարկութեամբ կ՚ընտրէ Կրօնական Ժողովոյ անդամները։ Տեղեկագիրը Պատրիարքին կողմէ Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուի. եւ Կրօնական Ժողովոյ այսպէս ընտրուած անդամները Կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին։

Յօդուած 26.

Կրօնական Ժողովը երկու տարին անգամ մը Ապրիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, եւ Մայիսի սկիզբը կը նորոգուի։ Այս Ժողովոյ անդամները անմիջապէս վերընտրելի չեն. բայց երկու տարի ետքը կրնան նորէն ընտրուիլ։

Յօդուած 27.

Երբ Կրօնական Ժողովոյ անդամներէն հրաժարական տուող եւ կամ ուրիշ պատճառաւ պակսողներուն թիւը երեքի հասնի, անոնց տեղ ուրիշներ կ՚ընտրուին Ընդհանուր Ժողովով։ Բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ, Կրօնական Ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը կը փնտռուի։

Յօդուած 28.

Կրօնական Ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային Կրօնական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնքն են՝ Ազգին մէջ կրօնական զգացումը զարգացունել, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւններն անխախտ պահել, Եկեղեցեաց եւ Եկեղեցականաց բարեկարգութեանը հսկել, Եկեղեցականաց ներկայ վիճակը լաւացունելու եւ ապագայն անդորրելու եւ ապահովցունելու միջոցները ձեռք բերելու հոգ տանիլ։ Ազգային վարժարանաց երբեմն երբեմն այցելութիւն ընելով՝

Քրիստոնէական վարդապետութեան ուսուցման վրայ հսկողութիւն ընել, արժանաւոր եւ բանիբուն վարդապետներ եւ քահանաներ հասցունել, եւ Ազգին մէջ ծագած կրօնական վէճերը քննելով՝ Եկեղեցւոյ օրինաց համեմատ լուծել։

Յօդուած 29.

Կրօնական Ժողովը երբ չկարենայ ինքնին լուծել զուտ կրօնական կարեւոր խնդիր մը, Եկեղեցական համագումար ժողով կը կազմէ՝ Կոստանդնուպոլիս գտնուող Եպիսկոպոսները, Եկեղեցեաց քարոզիչ Վարդապետները, Աւագերէցներն ու Ատենակալները, եւ թէ հարկ ըլլայ՝ նաեւ շրջակայ գաւառաց Առաջնորդները հրաւիրելով։ Եթէ Եկեղեցական համագումար Ժողովն ալ խնդիրը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, այն ժամանակ՝ Ընդհանրական Կաթողիկոսին կը դիմէ ստորագրեալ տեղեկագրով։

Յօդուած 30.

Կրօնական Ժողովոյ ամէն տեսակ տեղեկագիրները՝ միշտ անդամոց մեծագոյն մասին կողմէն ստորագրեալ պիտի ըլլան։

Յօդուած 31.

Թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ եւ թէ՛ գաւառներու մէջ՝ Վարդապետի ձեռնադրութեան համար պէտք եղած հրամանը Ազգային Կրօնական ժողովոյ կողմէն կը տրուի։ Իսկ Քահանայի ձեռնադրութեան համար՝ եթէ Պոլսոյ մէջ է՝ նոյն Կրօնական Ժողովէն, եւ եթէ գաւառներու մէջ է՝ տեղւոյն Կրօնական Ժողովէն կը տրուի։

Յօդուած 32.

Մինչեւ որ Եկեղեցւոյ մը քահանաներն ու Թաղական խորհուրդները նոր քահանայ ձեռնադրել տալու կարեւորութիւնը չտեսնեն, եւ ստորագրեալ տեղեկագրով Կրօնական Ժողովոյ խնդիր չընեն, ձեռնադրութեան հրաման չի տրուիր։

Յօդուած 33.

Կրօնակն Ժողովը կ՚ընտրէ Կոստանդնուպոլսոյ Եկեղեցեաց քարոզիչ Վարդապետներն ու Աւագերէցները, եւ Պատրիարքը կ՚անուանէ զանոնք։

Յօդուած 34.

Կրօնական ողովոյ մէջ ամէն տեսակ ընտրութիւն գաղտնի քուէարկութեամբ կ՚ըլլայ։

Յօդուած 35.

Կրօնական Ժողովը կանոնագիր մը պէտք է շինէ Եկեղեցականաց ներկայ վիճակին բարելաւութեան եւ ապագային անդորրութեանը համար, որպէսզի իրենց հոգեւորական պաշտօնները կարենան ձրի կատարել։

Ե.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդուած 36.

Քաղաքական Ժողովը կը բաղկանայ Ազգային գործոց եւ Տէրութեան օրինաց տեղեակ քսան աշխարհականներէ։

Յօդուած 37.

Քաղաքական Ժողովոյ անդամները գաղտնի քուէարկութեամբ եւ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ կ՚ընտրուին, եւ տեղեկագիրը Պատրիարքի կողմէ Բարձրագոյն Դրան մատուցուելով՝ Կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին։

Յօդուած 38.

Քաղաքական Ժողովը երկու տարին անգամ մը Ապրիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, եւ Մայիսի սկիզբը կը նորոգուի։

Այս Ժողովոյ անդամները երկու տարի անցնելէն ետքը նորէն կրնան ընտրուիլ։ Եւ թէպէտ առաջի երկու տարին Քաղաքական Ժողովոյ համար վերընտրելի չեն, բայց ուրիշ որեւէ ազգային պաշտօնի մէջ կրնան գործածուիլ։

Յօդուած 39.

Եթէ Քաղաքական Ժողովոյ անդամներէն մէկը, առանց բանաւոր պատճառ իմացունելու գրով, երեք անգամ իրարու վրայ ներկայ չգտնուի, նոյն Ժողովոյ ատենապետին կողմէն անոր նամակ գրուելով՝ չգալուն պատճառը կը հարցուի։ Եթէ պատասխան չառնուի, երկրորդ գրութեամբ իմաց կը տրուի իրեն օր՝ եթէ յաջորդ նիստին ալ ներկայ չգտնուի, իբրեւ հրաժարեալ պիտի համարուի. եւ եթէ դարձեալ չներկայանայ, հրաժարականը տուած պիտի սեպուի։

Յօդուած 40.

Երբ Քաղաքական Ժողովոյ հրաժարական տուող կամ ուրիշ պատճառաւ պակսող անդամոց թիւը երեքի հասնի, անոնց տեղ ուրիշ անդամներ կ՚ընտրուին Ընդհանուր Ժողովով։ Բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ, Քաղաքական Ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը կը փնտռուի։

Յօդուած 41.

Քաղաքական Ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնքն են Ազգին բարեկարգութեան եւ յառաջդիմութեան մտադրութիւն եւ փոյթ ունենալ, իր տեսչութեան տակ գտնուող Խորհրդոց կողմէն մատուցուած ազգօգուտ առաջարկութիւնները ուշադրութեամբ քննել, եւ անոնց կարեւորութիւնը յայտնուելէն ետքը՝ հաստատել կամ գործադրութեան արգելքները բառնալու ջանք ընել։

Յօդուած 42.

Քաղաքական Ժողովը իրեն եկած գործերը որ Խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան՝ քննելու համար այն Խորհրդոյն կը յանձնէ. եւ մինչեւ որ անոր կարծիքը չ՚առնու՝ չկրնար

գործադրութեան ձեռնարկել։ Եւ թէպէտ կրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ Խորհրդոյ ըրած որոշումը, բայց ինքնին ուրիշ տնօրինութիւն չի կրնար ընել նոյն նիւթին վրայ. եւ կը պարտաւորի դարձեալ նոյն Խորհրդոյն յանձնել գործը։ Քաղաքական Ժողովը չի կրնար նաեւ փոխել կամ լուծել Ազգային Խորհուրդներէն մէկը, քանի որ չտեսնէ զայն Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հակառակ ընթացքի մէջ։ Բայց երբ տեսնէ անոնց մէկը այսպիսի ընթացքի մէջ, առաջին անգամին՝ բացատրութիւն կ'ուզէ նոյն Խորհրդոյ ատենապետէն, երկրորդ անգամին՝ անոր գրով ազդարարութիւններ ընելով՝ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ. իսկ երրորդին՝ անդամները կը փոխէ, միայն թէ այս մասին ունեցած պատճառները պիտի բացատրէ Ընդհանուր Ժողովոյ ներկայացնելու երկամեայ տեղեկագրին մէջ։

Յօդուած 43.

Քաղաքական Ժողովը երբ իրեն եկած քաղաքական գործերէն կարեւոր խնդրոյ մը լուծումը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, Ընդհանուր Ժողովոյն կը դիմէ։

Զ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԿՈՂՄԷՆ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՔ

Յօդուած 44.

Ուսումնական, Տնտեսական եւ Դատաստանական գործոց եւ Վանօրէից տեսչութեան *համար չորս Խորհուրդ. եւ մատակարարութեան պաշտօնով՝ երեք Հոգաբարձութիւն պիտի հաստատուի Քաղաքական Ժողովոյ կողմէն։ Այս Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց անդամները երկու տարի պաշտօն կը վարեն. այն պայմանաւ՝ որ ամէն տարեգլուխ կիսով չափ նորոգուին։*

Դատաստանական Խորհրդոյ նախագահը Կ. Պոլսոյ Պատրիարքի փոխանորդն է։

1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ խՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդուած 45.

Ուսումնական Խորհուրդը եօթը ուսումնական աշխարհականներէ կը բաղկանայ։

Ուսումնական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Հայոց Ազգին դաստիարակութեան եւ կրթութեան ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնքն են, Ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել, թէ՛ մանչ եւ թէ՛ աղջիկ տղայոց դաստիարակութեանը հոգ տանելու նպատակաւ հաստատուած Ընկերութիւններուն խրախոյս տալ եւ ձեռնտու ըլլալ, դպրատանց դաստիարակներուն կացութիւնը լաւցունելու եւ ապագայն անդորրելու խնամ տանել, Ազգին մէջ յաջողակ եւ քաջահմուտ դասատուներ հասցունելու, եւ դպրոցական դասագիրքեր պատրաստելու ջանք եւ փոյթ ունենալ։

Ուսումնական Խորհուրդը Ազգային Վարժարանաց մէջ ուսմունքին լրացունող աշակերտաց վկայական կու տայ, ուսմանց դասագիրքերը կ'որոշէ, եւ տարեկան քննութիւնները կը կատարէ։

Իսկ կրօանակն ուսմանց համար Կրօնական Ժողովին կը դիմէ, վասնզի այս Ժողովը կ՚որոշէ կրօնական գիտութեանց դասագիրքերը եւ դասատուները, քննութիւնները կ՚ընէ եւ վկայականը կու տայ։

2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդուած 46.

Տնտեսական Խորհուրդը կը բաղկանայ եօթն տնտեսագէտ աշխարհականներէ, զորս Քաղաքական Ժողովը կ՚ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։

Տնտեսական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուած Ազգային բոլոր հաստատութեանց եւ անոնց կալուածներուն մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնն է՝ նոյն հաստատութեանց բարեկարգութեանը անխոնջ հսկել եւ հոգ տանիլ։

Տնտեսական Խորհուրդը պէտք է հոգ տանի որ ամէն Ազգային կալուած օրինաւոր կալուածագիր ունենայ։ Թէ՛ Կ. Պոլսոյ եւ թէ՛ գաւառներու մէջ գտնուած Ազգային անշարժ ստացուածոց կալուածագրերուն օրինակները՝ Տնտեսական Խորհրդոյ ձեռօք ժողուուելով՝ Պատրիարքարանի դիւանատան մէջ պէտք է պահուին։

Ազգային որեւէ կալուածոյ գնումն ու վաճառումը չկրնար տեղի ունենալ, առանց Տնտեսական Խորհրդոյ գիտութեան, Քաղաքական Ժողովոյ հաճութեան եւ Պատրիարքի կնքով հաստատութեան։

Այս տրամադրութեանց ուժովը Եկեղեցիներու միթէվէլլիութիւն *ըսուած բանը վերցուած է Հայոց Ազգի համար։*

Կ. Պոլսոյ եւ շրջակայից մէջ՝ Ազգային որեւէ շինութեանց կամ վերանորոգութեանց չկրնար ձեռնարկուիլ, առանց գիտութեան Տնտեսական Խորհրդոյ, եւ հաճութեան Քաղաքական Ժողովոյ։

Տնտեսական Խորհուրդը՝ Ազգային Ելեւմտից, Կտակաց եւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւններուն նաեւ Թաղական Խորհուրդներուն մատակարարութեանը վրայ հսկողութիւն պիտի ընէ, եւ ասոնց ամէն մէկէն որոշեալ ժամանակներ համար պահանջելով, Քաղաքական Ժողովոյն պիտի հաղորդէ։

Տնտեսական Խորհուրդը տարեգլխէն երկու ամիս առաջ՝ հետագայ տարւոյն մէջ ըլլալիք հասոյթն ու ծախքը Ելեւմտից Հոգաբարձութենէն ստուգելով, հաշուեկշիռը պիտի պատրաստէ եւ Քաղաքական Ժողովոյն ներկայացնէ։

3. ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդուած 47.

Դատաստանական Խորհուրդը կը բաղկանայ ութը իրաւագէտ, եւ ամուսնացեալ եւ քառասուն տարին լրացուցած անձերէ, որոնց չորսը եկեղեցական եւ չորսը աշխարհական պիտի ըլլան։

Դատաստանական Խորհրդոյ նախագահը Պատրիարքի փոխանորդն է, եւ անդամներուն բոլորն ալ Խառն Ժողովոյ կողմէն կ՚ընտրուին՝ քուէից առաւելութեամբ։

Դատաստանական Խորհրդոյ պաշտօնն է՝ ընտանեկան վէճերը լուծել, եւ Բ. Դրան կողմէ Պատրիարքարան յանձնուած դատերը՝ յանձնարարութեան համեմատ քննել եւ որոշել։

Երբ պատահի այնպիսի դատ մը զոր Դատաստանակն Խորհուրդը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, ըստ պահանջման խնդրոյն կամ Կրօնական կամ Քաղաքական եւ կամ Խառն Ժողովոյն յանձնուելուն հարկադրութիւնը կը ցուցնէ։

Եթէ Դատաստանական Խորհրդոյ որոշուած դատի մը դէմ բողոքէ դատապարտեալը, խնդիրը վերստին կը քննուի յիշեալ Ժողովներէն մէկուն մէջ՝ որուն որ կը վերաբերի։

4. ՎԱՆՕՐԷԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդուած 48.

Վանքերն Ազգին սեպհական ստացուածքն ըլլալով, Ազգին կը վերաբերի անոնց մատակարարութեան հասութից եւ ծախուց ընդհանուր տեսչութեան եւ քննութեան իրաւունքը։

Ըստ որում հարկաւոր է որ ամէն Վանք իրեն համար յատուկ կանոններ ունենայ, Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները Խառն Ժողով կազմելով, իւրաքանչիւր Վանքի Միաբանութեան, նաեւ Վանօրէից Խորհուրդին կարծիքն առնելէ ետքը, պէտք եղած կանոնագրութիւնը կը պատրաստեն, եւ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ հաստատել կու տան։

Սոյն կանոնագրութեանց հիմնական սկզբունքներն են.

Ա. Իւրաքանչիւր Վանքի մասնաւոր մատակարարութիւնը իր Միաբանութեան կը վերաբերի։ Իսկ ամէնուն վրայ ընդհանուր տեսչութիւն ընելու իրաւունքը Կեդրոնական Վարչութեան կը վերաբերի, որ կը գործադրէ Վանօրէից Խորհուրդին ձեռօք։

Բ. Իւրաքանչիւր Վանքի Վանահայրը իր Միաբանութեան կողմէ կ՚ընտրուի, եւ Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ հաւանութեամբը Պատրիարքի ձեռօք կը հաստատուի։

Վանահայր ըլլալու անձը պէտք է որ երեսունհինգ տարին լրացուցած, եւ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ Վարդապետներէն ըլլայ։

Գ. Բոլոր վանքերը Ազգին բարոյական զարգացմանը ծառայելու պարտաւոր են. ուստի ամէն մէկը իր ակրողութեան չափով՝ ունենալու է Ընծայարան, Թանգարան, Տպարան, Հիւանդանոց, եւ ասոնց պէս ուրիշ ազգօգուտ հաստատութիւններ։

Վանօրէից Խորհուրդը կը բաղկանայ եօթն անձերէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ՚ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։

Վանօրէից Խորհուրդին պաշտօնն ու պարտաւորութիւնն է՝ իւրաքանչիւր Վանքի կանոնաց գործադրութեանը հսկել եւ վերատեսչութիւն ընել, եկամուտներն ու հասոյթները ստուգել, եւ ծախքերը քննել ու կանոնաւորել։

Վանօրէից Խորհուրդը կ՚ընտրէ Վանականներուն մէջէն իւրաքանչիւր Վանքի մատակարարութեան պաշտօնին համար պէտք եղած անձինքը։ Ասոնք Վանահօր նախագահութեամբ՝ եւ իրենց Վանքին յատկացեալ կանոններուն համաձայն Վանքը տնտեսելով, որոշեալ ժամանակներ՝ հաշուեհամար կու տան Վանօրէից Խորհուրդին։

5. ԵԼԵՒՄՏԻՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 49.

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ եօթն հաշուագէտ անձերէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ՚ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։

Ելեւմտից Հոգաբարձութեան պաշտօնն է Ազգային Կեդրոնական Սնտուկին տնտեսութիւնն ու համարակարգութիւնը։

Այս սնտուկին մուտքն են՝ Ազգային ընդհանուր տուրք, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Դիւանատան հասոյթք, եւ առանց մասնաւոր տեղ մը որոշելու Ազգին անուանը եղած կտակ կամ նուէր։ Ելքն են՝ Պատրիարքարանի եւ Դիւանատան սովորական ծախք, Կեդրոնական Վարչութեան ձեռքը եղած Ազգային հաստատութեանց եւ կարօտեալ թաղերու տրուելիք նպաստ եւ զանազան ուրիշ պատահական ծախք։

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը հաւաքէ ամէն այս հասոյթները, եւ իր ձեռօք կ՚ըլլան յիշեալ ծախքերը. միշտ Տնտեսական Խորհուրդին գիտութեամբը եւ Քաղաքական Ժողովոյ հաւանութեամբը։

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է իր տնտեսութեան յանձնուած Ազգային սնտուկին հաշիւը Տօմարակալութեան կանոնաւ կարգադրել, եւ որոշեալ ժամանակներ հաշուեցուցակ ներկայացնել Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով եւ վաւերացունելով կը հաղորդէ Քաղաքական Ժողովոյն։

6. ԿՏԱԿԱՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 50.

Կտակաց Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ եօթն անձինքէ, որոնց երեքը եկեղեցական եւ չորսը աշխարհական՝ Խառն Ժողովով կ՚ընտրուին քուէից առաւելութեամբ։

Կտակաց Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ ազգային կտակաց տնօրինութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնն է՝ կտակաց օրինաւոր կերպիւ եւ կտակարարին նպատակին եւ դիտաւորութեանը համեմատ գործադրութեանը հսկել։

Կտակաց Հոգաբարձութեան համար պէտք եղած մասնաւոր Կանոնագրութիւնը՝ Խառն Ժողովը պիտի պատրաստէ Կտակաց Հոգաբարձութեան եւ Տնտեսական Խորհուրդին կարծիքն առնելով, եւ Ընդհանուր Ժողովը պիտի հաստատէ։

Կտակաց Հոգաբարձութիւնը որոշեալ ժամանակներ իր պաշտօնին վերաբերեալ հաշիւները պիտի ներկայացունէ Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով եւ վաւերացընելով պիտի հաղորդէ Քաղաքական Ժողովոյն։

7. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 51.

Հիւանդոնոցի Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ ինն անձինքէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ՚ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։ Ասոնց երկուքը վկայեալ բժիշկ պիտի ըլլան։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ Ազգային Հիւանդանոցը եւ անոր սեպհական կալուածներն ու եկամուտները տնտեսել, եւ անոնց հասոյթովն ու Ազգային սնտուկին նպաստիւը մատակարարել զայն։

Այս հաստատութիւնը չորս շրջանակի բաժնուելով, մէկը՝ աղքատիկ հիւանդները դարմանելու, երկրորդը՝ ծեր եւ անկար աղքատները պատսպարելու, երրորդը՝ խելագարները խնամելու, եւ չորրորդը՝ որբ եւ անտէրունջ տղաքը դաստիարակելու պիտի յատկանան։

Այս շէնքին կարգադրութիւնն ու տնտեսութիւնը բժշկական եւ առողջապահիկ կանոնաց համեմատ պիտի տնօրինուին։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը այս հաստատութիւեան տնտեսութեան մասին՝ Տնտեսական Խորհուրդին, եւ դաստիարակութեան մասին՝ Ուսումնական Խորհուրդին պատասխանատու է. Եւ սոյն Խորհրդոց որոշեալ ժամանակներ՝ համար պիտի տայ իր գործունէութեանց վրայ։

Է.

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ

Յօդուած 52.

Թաղական Խորհուրդները կը բաղկանան ըստ տեղւոյն՝ հինգէն մինչեւ 12 անդամներէ։

Թաղական Խորհուրդին պաշտօնն է՝ Թաղին ժողովրդաեն ազգային գործոց մատակարարութիւնը, Եկեղեցւոյ եւ Դպրատան հոգաբարձութիւնը, աղքատաց խնամակալութիւնը, եւ ազգայնոց մէջ պատահած վէճերուն քնութիւնն ու խաղաղարարութիւնը։

Իր պարտաւորութիւնքն են՝ Թաղին Եկեղեցւոյ պայծառութեանը խնամ տանել, Թաղին մէջ Թէ՛ աղջիկ եւ Թէ՛ մանչ տղայոց դաստիարակութեան համար՝ դպրատուններ հաստատելու ջանք ընել, եւ Թաղին կարօտեալ ընտանեաց ձեռնտուութիւն ընել։

Յօդուած 53.

Ամէն Թաղ մէկ սնտուկ պիտի ունենայ՝ Թաղական Խորհուրդին տնօրէնութեանը տակ։

Այս սնտուկին մուտքն են՝ Թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած Թաղական տուրքը, Եկեղեցւոյ եւ Դպրատան կալուածոց եկամուտները, Եկեղեցւոյն հասոյթները, կտակաւ կամ ուրիշ կերպիւ եղած նուէրները եւ այլն։ Ելքն են՝ Թաղին Եկեղեցւոյն եւ Դպրատանց ծախքն ու աղքատաց տրուելիք օգնութիւնները։

Ամէն Թաղական Խորհուրդ իր Թաղին մէջ եղած ծննդոց, ամուսնութեանց եւ վախճանմանց արձանագրութիւնը պիտի ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր Տումարի մը մէջ

Յօդուած 54.

Թաղական Խորհուրդները՝ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործոց մէջ Տեսուչ Խորհուրդներուն հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունին, այսինքն՝ դպրատանց համար՝ Ուսումնական Խորհուրդին հետ, տնտեսական եւ դրամական գործոց համար՝ Տնտեսական Խորհուրդին հետ, դատի վերաբերեալ գործոց համար՝ Դատաստանական Խորհուրդին հետ։ Եւ ասոնց ամէն մէկին որոշեալ ժամանակներ համար պիտի տան իւրաքանչիւրին վերաբերեալ գործոց վրայ։

Յօդուած 55.

Իւրաքանչիւր Թաղական Խորհուրդ իր Թաղին ժողովրդաեն կողմէն կ՚ընտրուի։

Ամէն ազգային անհատ որ քսանեւհինգ տարին լրացուցած է, եւ ըստ 67-*րդ յօդուածոյ Սահմանադրութեան՝ ընտրութեան իրաւունքէն դատաստանապէս զրկուած չէ, իրաւունք ունի մասնակից ըլլալու ընտրութեան Թաղական Խորհրդոյ անդամաց։*

Յօդուած 56.

Թաղական Խորհրդոց պարտաւորութիւնն ու ընթացքը սահմանելու համար պէտք եղած Կանոնագրութիւնը Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներուն ձեռօք պիտի շինուի։

Թաղական Խորհրդոց անդամներուն պաշտօնը չորս տարի կը տեւէ․ հինգերորդ տարւոյն սկիզբը կը նորոգուին եւ անմիջապէս վերընտրելի են։

Ը.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 57.

Ազգային Ընդհանուր Ժողովը հարիւր քառասուն Երեսփոխաններէ կը բաղկանայ. որոնց՝

Ա. Մէկ եօթներորդ մասը, այսինքն՝ քսանը, Եկեղեցական Երեսփոխանք են, զոր Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գտնուող Եկեղեցականք կ՚ընտրեն։

Բ. Երկու եօթներորդ մասը, այսինքն քառասունը, գաւառներէն գալիք Ազգային Երեսփոխանք են։

Գ. Չորս եօթներորդ մասը, այսինքն ութսունը, Կոստանդնուպոլսոյ թաղերէն ընտըրւած Երեսփոխանք են։

Յօդուած 58.

Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց անդամները Ընդհանուր Ժողովին ներկայ կը գտնուին, բայց եթէ Երեսփոխան ընտրուած չեն՝ Ընդհանուր Ժողովին մէջ քուէ չունին։

Յօդուած 59.

Ընդհանուր Ժողովը նիստ չի կրնար ընել՝ մինչեւ որ անդամոց մեծագոյն մասը՝ այսինքն գոնէ եօթանասունմէկ հոգի ներկայ չըլլան։

Յօդուած 60.

Ընդհանուր Ժողովին պաշտօնն է՝ Պատրիարքը, Կաթողիկոս, եւ Ազգին գլխաւոր պաշտօնատարները, եւ Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովոց անդամները ընտրել, Ազգային Ժողովոց վարչութեանը հսկողութիւն ընել, սոյն ժողովներուն վերաբերեալ՝ բայց իրենց ձեռնհասութենէն վեր համարուած գործերը որոշել եւ վճռել, եւ Ազգային Սահմանադրութիւնը անխախտ պահպանել։

Յօդուած 61.

Ընդհանուր Ժողովը կը գումարուի.

Ա. Ըստ վաղեմի սովորութեան ամէն երկու տարին անգամ մը՝ Ապրիլ ամսոյ վերջերը, Ազգային Վարչութեան երկամեայ ընթացքին տեղեկագիրը մտիկ ընելու, եւ Ելեւմտական պաշտօնակալաց ձեռօք ժողվուած եւ ծախս եղած գումարներուն ընդհանուր հաշիւը տեսնելու եւ քննելու, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց բոլոր անդամները փոխելով՝ ուրիշներ ընտրելու, եւ հետագայ երկու տարուան մէջ Ազգային տուրքի ի՞նչպէս տնօրինուելիքը սահմանելու համար։

Սոյն երկ-տարեկան Ժողովը սկսած օրէն մինչեւ երկու ամիս տեւելով իր նիստերը կը վերջացունէ։

Ընդհանուր Ժողովոյ այս նիստերուն մէջ՝ միանգամայն Ազգային Վարչութեան Ժողովներուն անդամ գտնուող երեսփոխանները ամէն խնդրոյ վրայ կրնան խօսիլ, բայց տուրքի եւ ընտրութեան խնդիրներէն զատ՝ ուրիշ խնդիրնեու մէջ չեն կրնար քուէ տալ։

Բ. Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակից ըլլալու համար։

Գ. Կոստանդնուպոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքները ընտրելու համար։

Դ. Կրօնակն եւ Քաղաքական Ժողովոց մէջ, կամ Պատրիարքին ու Ժողովոց մէջ պատահած անհամաձայնութիւնը բառնալու համար։ Սոյն պարագայից մէջ՝ անհամաձայնութեան ենթակայ եղող կողմերը Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ խօսք միայն ունին եւ ո՛չ քուէ։

Ե. Ազգային Սահմանադրութաեն վերաքննութեանը համար։

Եւ վերջապէս, այնպիսի խնդիրներու համար որոնց վրայ որոշում տալը Ընդհանուր Ժողովոյն կը վերաբերի։

Սակայն տեսակ-տեսակ արտաքոյ կարգի նիստերուն տեղի ունենալէն առաջ՝ Ընդհանուր Ժողովոյ գումարման պատճառը Պատրիարքարանի կողմէն Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը կ՚առնուի։

Յօդուած 62.

Պատրիարքը կը գումարէ Ընդհանուր Ժողովը, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց մէկուն համահաճութեամբը, եւ կամ նոյնիսկ Ընդհանուր Ժողովոյ անդամոց մեծագոյն մասին խնդրանօքը։ Միայն թէ այս կերպ արտաքոյ կարգի ժողով գումարելէն առաջ՝ գումարման պատճառը Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով՝ անոր հաճութիւնը առնուլ հարկ է։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

Յօդուած 63.

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գտնուող բոլոր Եկեղեցականք՝ Պատրիարքի հարւիրանօք՝ Ապրիլ Ամսոյ վերջը որոշեալ տեղ մը կը գումարուին, եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ու քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ Եկեղեցական անդամները կ՚ընտրեն, թէ՛ Եպիսկոպոսներէն, թէ՛ Վարդապետներէն եւ թէ՛ Քահանաներէն. Բայց պէտք է որ ընտրելիք՝ դուրսերը պաշտօն չունենան, եւ հասակաւ երեսուն տարին լրացուցած, եւ գոնէ հինգ տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլան, եւ որեւէ դատաստանի տակ չգտնուին։

Յօդուած 64.

Եկեղեցական Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. եւ երկու տարին անգամ մը՝ հինգերորդ մասը փոխուելով կը նորոգուի։ Այս հինգերորդ մասը առաջին ութը տարիներուն մէջ՝ վիճակաւ պիտի որոշուի եւ հանուի. եւ թէ՛ վիճակաւ ելած եւ թէ՛ տասնամեայ պաշտօնը լրացուցած անդամները անմիջապէս վերընտրելի են։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

Ա. Ընտրութեան եւ Ընտրելութեան պայմանք.

Յօդուած 65.

Ընտրողական իրաւանց հիմն կը բռնուին՝ Ազգային տուրքը, եւ անձնական արժանիքը։

Ազգային տուրքը ընտրութեան իրաւունք տալու համար, պէտք է որ ընտրողը տարին գոնէ եօթանասուն ու հինգ ղուրուշ ընդհանուր տուրք վճարէ։

Ընտրողութեան անձնական արուանեօք իրաւունք ունեցողներն են՝ Արքունի դիւաններուն եւ Տէրութեան ուրիշ պաշտօններուն մէջ գտնուողները. դպրատանց ուսուցիչները, եւ ազգի օգտակար ծառայութիւններ մատուցած անձինք։

Յօդուած 66.

Ընտրական իրաւունք ունին քսան ու հինգ տարին լրացուցած անձինք. սակայն ընտրողք հարկ է որ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ ըլլան։

Յօդուած 67.

Ընտրելու իրաւունքէն դատաստանապէս զրկեալ են հետեւեալ չորս դաս անձինքը.

Ա. Քրէական յանցանօք դատապարտեալները, որոնք ըստ պատժական օրինաց Տէրութեան՝ քաղաքականապէս մեռեալ կը համարուին։

Բ. Ազգային գործոց մատակարարութեանը մէջ նենգութեամբ բռնուած, եւ Ազգային Ժողովներէն մէկուն կողմէն դատապարտուած անձինք, որոց համար Ազգային գործերու մէջ չգործածուիլը վճռուած ըլլայ դատող ժողովին կողմէն։

Գ. Տէրութեան դատարաններուն կողմէն զգաստացուցիչ պատիժ կրողները, որոց պատժոյն պայմանաժամը դեռ լրացած չէ։

Դ. Խելագարութեան պատճառաւ անբաւական դատեալները, որոց կատարելապէս առողջացեալ ըլլալը օրինաւոր կերպիւ հաստատուած չըլլայ։

Յօդուած 68.

Ընտրելի են Ազգին այն ամէն անհատները, որոնք երեսուն տարին լրացուցած ըլլալով, Օսմանեան հպատակ, Տէրութեան օրինացը տեղեակ, եւ Ազգային գործոց հմուտ են, եւ ընտրողութեան իրաւունքէն ըստ 67-րդ յօդուածոյ զրկուած չեն։

Բայց Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերուն կողմէն ընտրուելիք ութսուն Երեսփոխանաց գոնէ եօթը՝ աստիճանաւոր անձինք ըլլալու են։

Բ. Եղանակ Ընտրութեանց

Յօդուած 69.

Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերէն եւ գաւառներէն ընտրուելիք Երեսփոխանց բաշխման ցուցակը շինելու համար, ամէն երկու տարի Փետրուար ամսոյ սկիզբը՝ Ազգային Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները, Տեսուչ Խորհրդոց Ատենապետներուն հետ մէկտեղելով Համախորհուրդ ժողով կը կազմեն, եւ Պատրիարքական Դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին նայելով, ամէն մէկ Թաղին ու գաւառին կողմէն քանի Երեսփոխան ընտրուելիքը կ՚որոշեն, Պոլսոյ Թաղերուն համար՝ ընտրողաց Թիւը, եւ գաւառներուն համար՝ բնակչաց Թիւը հիմ բռնելով։ Եւ այս կերպով շինուած ցուցակին համեմատ՝ իւրաքանչիւր Թաղի եւ գաւառի տալու Երեսփոխանաց Թիւը Պատրիարքի ձեռօք անոնց կը ծանուցանեն։

Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. եւ երկու տարին անգամ մը՝ Թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերէն եւ Թէ՛ գաւառներէն ընտրուած Ազգային Երեսփոխաններուն հինգերորդ մասը կը փոխուի եւ կը նորոգուի. Այդ հինգերորդ մասին ընտրութիւնը պիտի կատարուի ամէն երկու տարին անգամ մը, Թէ՛ Թաղերուն եւ Թէ՛ գաւառներուն կողմէն, մէջերնին փոփոխակի կարգ պահելով։

Այս փոփոխակի կարգը առաջին ութը տարիներուն մէջ՝ վիճակաւ պիտի որոշուի. սա՛ պայմանաւ որ եԹէ Թաղի մը ընտրողները եւ կամ գաւառի մը բնակչաց Թիւը աւելցած կամ պակսած է, այն Թաղին կամ գաւառին տալու Երեսփոխանաց Թիւն ալ համեմատուԹեամբ նպիտի աւելնայ կամ պակսի։

Վախճանեալ կամ հրաժարեալ Երեսփոխանաց տեղ ընտրուելիք անձինքն ալ՝ ամէն տարի տարեգլխէն երկու ամիս առաջ պէտք է ընտրուին։

Թաղական Երեսփոխաները Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերուն բնակչաց կողմէն պիտի ընտըրուին։ Իսկ գաւառական Երեսփոխանները իւրաքանչիւր գաւառի Ընդհանուր Ժողովոյ կողմէն պիտի ընտրուին։

Յօդուած 70.

Թէ՛ Պոլսոյ Թաղերէն եւ Թէ՛ գաւառներէն ուզուած Երեսփոխանները՝ հարկ չէ որ ընտրող Թաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան. բաւական է որ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ բնակին, իրենց ներկայացուցած Թաղին կամ գաւառին ազգային գործոցը հմուտ ըլլան, եւ ազգասիրուԹեամբ, ուղղուԹեամբ եւ արդարախոհուԹեամբ՝ ընտրողաց յարգն ու համարումը ստացած անձինք ըլլան։

Ազգային Երեսփոխանները ոչ Թէ գլիրենք ընտրող Թաղին կամ գաւառին Երեսփոխանները կը համարուին Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ, այլ Ազգին Երեսփոխաններն են՝ համազօր իշխանուԹեամբ։

Յօդուած 71.

Երկու տարին անգամ մը Պոլսոյ Թաղերուն համար ընտրուելիք Երեսփոխանաց հինգերորդ մասին համար՝ Պատրիարքը Փետրուար ամսոյ մէջ ընտրող Թաղերուն ամէն մէկուն կը ծանուցանէ քանի Երեսփոխան ընտրելիքը՝ ընտրողութեան եւ ընտրելութեան պայմաններն ալ յիշեցնելով։

Այս ծանուցման վրայ՝ Թաղական Խորհուրդները Երեսփոխանաց ընտրութեանը կը ձեռնարկեն։ Բայց ընտրական գործողութեանց համար Թաղին Քարոզիչը՝ կամ անոր չգտնուած ժամանակը՝ Աւագերէցը նախագահութիւն կ՚ընէ. եւ Թաղին բնակիչներէն երեքէն մինչեւ վեց պատուաւոր անձինք Թաղական Խորհուրդին վրայ կ՚աւելցուին։

Այս կերպով կազմուած Ընտրողական Ժողովներուն ամէն մէկը՝ իր Թաղին մէջ ընտրողութեան իրաւունք ունեցողներն ստուգելով, այբուբենի կարգաւ ընտրողաց ցանկ մը կը պատրաստէ, եւ ութ օր բաց մնալու պայմանաւ Թաղական Խորհրդարանի մէջ կախել կու տայ։

Ընտրողական Ժողովը ընտրելեաց որոշումը դիւրացնելու համար՝ ուզուած Երեսփոխաններուն թիւէն եռապատիկ աւելի ընտրելեաց ցուցակ մըն ալ կը պատրաստէ, եւ այն ալ կախել կու տայ Խորհրդարանին մէջ։ Սակայն ընտրողք ամենեւին պարտաւորեալ չեն ընտրելեաց ցուցակին հետեւելու։

Գաւառներուն մէջ ալ՝ գաւառական Ընդհանուր Ժողովոց անդամները միեւնոյն կերպով կ՚ընտրուին։

Գ. Քուէարկութիւն

Յօդուած 72.

Ընտրողաց ցանկին բացուելէն շաբաթ մը ետքը՝ Կիւրակէ առաւօտ, ժամերգութեան աւարտմանէն ետքը, Թաղական Խորհրդարանի մէջ քուէարկութեան կը սկսուի սապէս.

Թաղական Խորհրդոյ Նախագահը՝ ընտրողաց ցանկը ձեռքն առած կարգաւ կը կանչէ ընտրողները, որք ընտրողաց ցանկին մէջ՝ իրենց անուան առջեւ ստորագրելէն վերջը, քանի Երեսփոխան ուզուած է նէ՝ այնքան անձանց անուն թուղթի վրայ կը գրեն վերէն ի վայր կարգաւ, եւ ամէն մէկ անուան առջեւ մականուն, բնակութիւն եւ արուեստ նշանակելով՝ թուղթը կը ծալլեն, եւ յատկապէս պատրաստուած քուէատուփին մէջ կը ձգեն։ Իսկ եթէ ընտրողք պատճառաւ իւիք չկրնան գալ խորհրդարան, ստորագրեալ նամակաւ շը քուէնին կ՚ուղարկեն։

Յօդուած 73.

Քուէարկութիւնը գաղտնի է. ուստի պէտք է որ քուարկուք առանձին գրեն իրենց քուէաթղթիկը, որպէսզի ուրիշ մը չկրնայ տեսնել գրած անունները։

Յօդուած 74.

Քուէարկութիւնը սկսած օրը պէտք է լմննայ։ Ընտրողներէն ով որ իր քուէն նոյն օրը չներկայացնէ, ետքը բողոքելու իրաւունք չունի։

Յօդուած 75.

Ոչ ոք պիտի կարենայ միանգամայն երկու Թաղի մէջ քուէ տալ։

Յօդուած 76.

ընտրութեան մասին միացեալ Թաղերը եւ Թեմերը՝ եթէ իրարու մօտ ըլլան, ընտրողները մէկ տեղ ժողուուելով քուէարկութիւն կ'ընեն։ Իսկ եթէ իրարմէ հեռի ըլլան՝ իւրաքանչիւր Թաղ կամ Թեմ զատ քուէարկութիւն կ'ընէ, եւ ետքը երկու կողման քուէարկութեանց արդիւնքը կը միացնեն։

Յօդուած 77.

Քուէարկութիւնը կատարուելէն ետքը, նոյն օրը միեւնոյն նիստին մէջ՝ Թաղական Խորհուրդին առջեւ քուէատուփը կը բացուի եւ այս բանիս համար որոշուած Քննիչները քուէներն համրելով, քուէարկուած Թուոյն հետ կը բաղդատեն։

Եթէ տարբերութիւն գտնուի, եւ Թաղական Խորհուրդը խարդախութեան կասկած ունենայ, մինչեւ առաջիկայ Կիրակի՝ միւս օր մը նորէն քուարկութիւն ընել կ'որոշուի։

Նմանապէս՝ եթէ ուզուած Երեսփոխանաց Թիւը առաջին անգամին չլցուի, մնացածին համար երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կ'ըլլայ միւս օր մը։

Յօդուած 78.

Եթէ պատահի որ քուարկուներէն մէկը պէտք եղածէն աւելի Թուով անուն գրած ըլլայ իր քուէաԹուղԹին մէջ, նոյն Թիւէն վերջը եկած անունները անընդունելի են. նմանապէս անվաւեր կը համարուին այն քուաԹուղԹերը՝ որոնց մէջ գտնուած անունները վերէն ի վար կարգաւ գրուած չեն։

Յօդուած 79.

Քուէարկուած Թուոյն կէսէն աւելի քուէ ստացողներուն մէջէն՝ առաւելագոյն քուէ ստացող անձինք՝ Երեսփոխան ընտրուած են։ Եւ եթէ երկու անձանց հաւասար քուէ տրուած ըլլայ, երիցագոյնը ընտրեալ է

Յօդուած 80.

Եթէ առաջին անգամ քուէարկութեամբ առաւելութիւն չ'ստացուի, Թաղական Խորհուրդը կը պծանուցանէ առաւելագոյն քուէ ստացող երկու անձանց անունները, եւ երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկու անուանց վրայ կ'ըլլայ։

Յօդուած 81.

Ամէն Թաղական Խորհուրդ՝ իր Թաղէն ընտրուած Երեսփոխանաց անունները Պատրիարքին կը ներկայացունէ մասնաւոր տեղեկագրով մը, որուն մէջ պէտք է ճշդիւ նշանակուած ըլլայ ընտրեալներուն անունը, մականունը, բնակութիւնը, արհեստը, եւ քուէարկութեան բոլոր պարագաները։

Պատրիարքը այս տեղեկագիրը կը ներկայացունէ Քաղաքական Ժողովին, որ զանոնք քննելով կ'ստուգէ Երեսփոխանաց ընտրելութեան պայմանները։

Այսպէս ստուգելէ ետքը, Պատրիարքը պաշտօնական կերպիւ կը ծանուցանէ Երեսփոխանաց ամէն մէկուն ըստ օրինի ընտրութիւնը, եւ կը հրաւիրէ զանոնք Ընդհանուր Ժողովոյ ատեան կազմել որոշեալ օր մը։

Յօդուած 82.

Ընդհանուր Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ՝ Քաղաքական Ժողովին քննած տեղեկագրերը մտիկ ընելով եղած ընտրութիւնները եւ Երեսփոխանաց իշխանութիւնը կը վաւերացունէ, որով Ընդհանուր Ժողովը ըստ օրինի կազմուած կ՚ըլլայ։

Ընդհանուր Ժողով կրանայ գումարուիլ, երբ Կոստանդնուպոլսոյ Երեսփոխանաց մեծագոյն մասը ընտրուած ըլլայ, առանց սպասելու գաւառական Երեսփոխանաց ընտրութեան վախճանին՝ որոց լուրը մէկ կողմէն Կոստանդնուպոլիս հասնելու վրայ կ՚ըլլայ։

Յօդուած 83.

Եթէ մէկը քանի մը թաղերու կամ գաւառներու կողմէն ընտրուած ըլլայ, ինք կ՚որոշէ որ թաղին կամ որ գաւառին երեսփոխանութիւնն ընդունիլը. եւ եթէ ինք չ՚ուզէ որոշել, Ընդհանուր Ժողովը վիճակաւ կ՚որոշէ։

Յօդուած 84.

Երեսփոխանաց անուան ցուցակը Ընդհանուր Ժողովոյ սրահին մէջ կախուած պիտի մնայ՝ այբ ու բէնի կարգաւ շինուած. եւ իւրաքանչիւր անուան առջեւ պիտի նշանակւի հրաժարում, վախճանում, եւ այլ ինչ որ պատահի։ Այս ցուցակը երկու տարին անգամ մը պիտի նորոգուի։

<u>ԳԼՈՒԽ Բ.</u>

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՔ ԺՈՂՈՎՈՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

Յօդուած 85.

Ամէն Ժողով եւ Խորհուրդ պիտի ունենանյ ատենական Դիւան մը, որ կը բաղկանայ մէկ Ատենապետէ, մէկ Ատենադպիրէ, եւ երբեմն նաեւ Ատենապետի եւ Ատենադպիրի Փոխանորդներէ։ Անոնց ամէնն ալ հարկաւ ժողովոյ անդամներէն պիտի ըլլան։

Ատենական Դիւանը տարին անգամ մը նկը նորոգուի, եւ անդամներն անմիջապէս վերնտրելի են։

Յօդուած 86.

Առանց մեծագոյն մասի ներկայութեան Ատեան չկրնար կազմուիլ։

Յօդուած 87.

Խնդիր մը լաւ քննուելէն, եւ անոր վրայ ներկայ ժողովականաց կարծիքը հասկցուելէն վերջը, քուէի կը դրուի, եւ ձայնից առաւելութեամբ որոշում կը տրուի։ Երբ ձայնից հաւասարութիւն պատահի, եթէ Նախագահը ներկայ է՝ անոր կարծեաց կողմը կը հակի որոշումը, եթէ ոչ՝ Ատենապետին կողմը։

Յօդուած 88.

Խառն Ժողովոյ մէջ քննուած որեւէ խնդրոյ որոշում տրուելու համար, պէտք է որ երկու ժողովները զատ քուէարկութիւն ընեն։ Երբ երկուքին ալ մեծագոյն մասը միեւնոյն որոշումն ըրած ըլլայ, խնդիրը լուծուած է. իսկ եթէ որոշումնին տարբեր ըլլայ, կարծեաց անհամաձայնութիւն կը համարուի. եւ հետեւաբար, խնդրոյն որոշումը Ընդհանուր Ժողովին կը ձգուի

Խառն Ժողովը օրինաւորապէս գումարուած համարուելու համար, պէտք է որ Ժողովոց երկուքին ալ մեծագոյն մասը ներկայ գտնուին։

Յօդուած 89.

Ընդհանուր Ժողով գումարուելէն գոնէ վեց օր առաջ՝ պէտք է որ Պատրիարքարանի կողմէն հրաւիրանաց գրեր ուղարկուին անդամներուն։

<u>ԳԼՈՒԽ Գ.</u>

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐՔ

Յօդուած 90.

Ամէն Ազգային անհատ՝ որ չափահաս է եւ վաստակ ու չահու տէր, պարտական է տրօք մասնակից ըլլալ Ազգային ծախուց։

Այս տուրքը տարեկան է. եւ բաշխման հիմն կը բռնուի իւրաքանչիւր անհատի կարողութիւնը։

Յօդուած 91.

Ազգային տուրքը երկու տեսակ է. մէկը ընդհանուր՝ որ ընդհանուր ծախուց յատկացեալ է, եւ կը հաւաքուի Պատրիարքարանի կողմէն, Ազգային կեդրոնական սնտուկին համար. եւ միւսը մասնաւոր՝ որ իւրաքանչիւր թաղի մասնաւոր ծախուց յատկացեալ է, եւ կը հաւաքուի Թաղական Խորհրդոց կողմէն, Թաղական սնտուկներուն համար։

Յօդուած 92.

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ընդհանուր տուրքի բաշխման եւ հաւաքման եղանակը՝ Քաղաքական Ժողովին մէջ կ'որոշուի, եւ Ընդհանուր Ժողովով կը հաստատուի։ Իսկ մասնաւոր տուրքը՝ ամէն թաղ իր Խորհրդոյ մէջ կ'որոշէ եւ կը հաստատէ։

Սոյնպէս կը տնօրինուին նաեւ գաւառներուն մէջ Գաւառական ընդհանուր տուրքն ու Թաղական մասնաւոր տուրքը։

Յօդուած 93.

Գաւառներուն կողմէն Ազգային Պատրիարքարանի Սնտուկին տրուելու մինչեւ ցարդ սովորութիւն եղած տուրքին բաշխման եւ հաւաքման եղանակը՝ Ընդհանուր Ժողովը պիտի որոշէ, եւ Բարձրագոյն Դրան հաճութեամբը պիտի գործադրուի։

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 94.

Առաջնորդը Գաւառական Ժողովոց Նախագահն է, եւ անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ։

Իր պարտաւորութիւնն է գաւառին մէջ Ազգային Սահմանադրութեան գործադրութեանը հսկել։

Յօդուած 95.

Առաջնորդը չպիտի կարենայ Վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով՝ պաշտօնին տեղէն հեռանալ. այլ գաւառին գլխաւոր քաղաքին մէջ Ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի, ուր կը գումարուին եւ Գաւառական Ժողովները։

Երբ Առաջնորդ մը միանգամայն եւ Վանահայր ըլլայ, եթէ Վանքի միայն մէկ օրուան ճամբայ հեռի է Առաջնորդանիստ քաղաքէն՝ կրնայ երկու պաշտօնն ալ մէկտեղ վարել, երբեմն երբեմն Վանքին այցելութիւն ընելով։ Բայց եթէ հեռաւորութիւնը օրուան մը ճանապարհէ աւելի ըլլայ, պէտք է որ Վանքին մէջ իրեն փոխանորդ կարգելով, ինք քաղաքը բնակի։ Սակայն, հարկ եղած ժամանակը իր վիճակին ամէն կողմը այցելութեան կրնայ երթալ։

Յօդուած 96.

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եղածին նման՝ Գաւառներուն մէջ ալ ամէն թաղ պիտի ունենայ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒԴ *մը*, ԹԱՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ *մը, եւ* ԹԱՂԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ *մը։*

Նմանապէս Առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ պիտի հաստատուին ԿՐՕՆԱԿԱՆ *եւ* ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ*ներ։ Եւ Քաղաքական Ժողովին տնօրէնութեանը տակ՝* ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ *մը։*

Նաեւ Առաջնորդարանի մէջ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ *մը հաստատուելով, Առաջնորդական վիճակին բոլոր ժողովրդոց թաղական ազգահամարի տումարները հոն պիտի ժողվուին, եւ* Գաւառական Ընդհանուր Ազգահամար *պիտի կազմուի։*

Յօդուած 97.

Առաջնորդի ընտրութիւնը՝ նոյն եւ նման Պատրիարքի ընտրութեան, Գաւառական Ընդհանուր Ժողովով կ'ըլլայ, եւ ընտրութեան տեղեկագիրը տեղւոյն Խառն Ժողովոյն միջոցաւ Պատրիարքին կ'ուղարկուի։ Պատրիարքը Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ համահաճութեամբը կ'անուանէ զԱռաջնորդը, եւ Բարձրագոյն Դրան իմաց տալով պաշտօնական հրամանագիրը կ'ընդունի։

Յօդուած 98.

Գաւառական Ժողովները Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովներուն վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ պիտի կազմուին, եւ պաշտօննին ու պարտաւորութիւննին նոյն եւ նման են։

Բայց Գաւառական Ժողովներուն անդամոց թիւը՝ իւրաքանչիւր վիճակի համար միանգամ պիտի սահմանուի, ամէն մէկ գաւառի բնակչաց թուոյն համեմատութեամբ։

Մինչեւ որ Ազգային տուրքը գաւառներուն մէջ օրինաւոր կերպիւ հաստատուի, Տէրութեան առաջին եւ երկրորդ եւ երրորդ աստիճանի տուրք տուող անձինք միայն պիտի ընտրեն Գաւառական Ընդահնուր Ժողովոց անդամները։ Եւ այս Ժողովներուն կազմութեան կերպը՝ իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց թուոյն նայելով, Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի որոշէ, Առաջնորդաց հետ խորհրդակցելով։

<u>ԳԼՈՒԽ Ե.</u>

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յօդուած 99.

Ազգյին Սահամանադրութեան հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի են։ Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհանուր Ժողովը՝ Սահմանադրութեան հաստատութենէն հինգ տարի ետքը՝ Վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կը կազմէ, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներէն երեքական անդամ, չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն երկերկու անդամ,եւ ասոնցմէ զատ Ընդահնուր Ժողովոյ մէջէն կամ դրսէն վեց հոգի, ընդ ամէնը քսան անդամ ըլլալով։ Այս Յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները, որ Ընդհանուր Ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, եւ Կայսերական հրամանին համեմատ կը գործադրուին։

Ա.

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

1.- *Թաղական Խորհուրդ կը կազմուի այն թաղին կամ գիւղին մէջ, ուր Եկեղեցի կայ, եւ սոյն Եկեղեցին ալ իրեն սեփական ժողովուրդը ունի։*

2.- *Իւրաքանչիւր Թաղական Խորհուրդ իր թաղին ժողովրդեան կողմէն կ՚ընտրուի։*

3.- *Ընտրական գործողութիւնները կատարելու համար եկեղեցւոյ քարոզիչը կամ Աւագերէցը իր նախագահութեանը տակ Ընտրողական ժողով մը կը կազմէ* (*Տես Սահմ. յօդ.* 71)։

4․- Ընտրողական ժողովը կը բաղկանայ հրաժարեալ կամ առժամանակեայ Թաղական Խոր-հուրդէն, եւ 3-էն մինչեւ 6 թաղին պատուաւոր անձերէն։

5․- Եթէ հրաժարեալ կամ առժամանակեայ Թաղական Խորհուրդը չուզեր մասնակցիլ ընտ-րական գործողութեան, նախագահը կ՚ընտրէ 6 պատուաւոր թաղեցիներ, եւ անոնցմով կազ-մեալ Ընտրական Ժողովը կը վարէ իր պաշտօնը։

Այսպէս կ՚ըլլայ, երբ Թաղական Խորհուրդ մը վերընտրուելու չըլլալու պայմանաւ լուծուի Վար-չութեան ձեռօք․ նոյն լուծեալ Թաղական Խորհուրդը կը զրկուի Ընտրողական Ժողո-վոյ անդամակցութենէ։

6․- Քուէարկութիւն եւ քուէահամար կը կատարուին ըստ ընտրական օրինաց (տես Սահմ․ 72-էն 80 յօդուածը)։

7․- Ընտրական գործողութիւնը աւարտելուն պէս, Ընտրողական Ժողովն իր տեղեկագիրը կը պատրաստէ եւ ստորագրելով կը ղրկէ առ Ազգ․ Վարչութիւնն։

8․- Եթէ թաղը Կ․ Պոլսոյ մէջ է՝ Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովը նոյն տեղե-կագիրը քննելէն, եւ ընտրական գործողութեանց օրինաւորութիւնը ստուգելէն ետքը՝ կը վա-ւերացնէ․ եւ Պատրիարքական կոնդակաւ կը հաստատուի Թաղական Խորհուրդը։

Իսկ եթէ թաղը կամ քաղաքը կամ գիւղը գաւառի մէջ է, Գաւառական Վարչութեան Քաղ․ Ժողովը կը վաւերացնէ եւ Առաջնորդական Կոնդակաւ կը հաստատուի Թաղական Խորհուր-դը։

9․- Հաստատութեան Կոնդակն ընդունելով Եկեղեցւոյ քարոզիչը կամ Աւագերէցը, կը հրա-ւիրէ ընտրեալները յեկեղեցի, եւ ծանուցանելով, կը շնորհաւորէ անոնց ընտրութիւնը։

10․- Թաղական Խորհրդոյ պաշտօնը 4 տարի կը տեւէ, եւ հինգերորդ տարւոյն սկիզբը կը նորոգուին եւ վերընտրելի են։

11․- Թաղական Խորհրդոյ անդամ մը եթէ շաբաթական նիստի երեք անգամ իրարու վրայ բացակայ ըլլայ՝ առանց հիւանդութեան կամ ճանապարհորդութեան պատճառաւ, ազդա-րարութիւն կ՚ընդունի Թաղական Խորհուրդէն․ եւ եթէ յաջորդ նիստին դարձեալ բացակայ մնայ, երկրորդ ազդարարութեամբ իրեն կը ծանուցուի որ եթէ միւս նիստին դարձեալ բացա-կայ մնայ, ինքնին հրաժարեալ պիտի համարուի։

12․- Երբ սահմանեալ ժամանակէ յառաջ Թաղական Խորհրդականութենէ հրաժարողաց թիւը երեքի հասնի, Թաղական Խորհուրդը պարտաւոր է ծանուցանել Ազգային Վարչութեան, որ յետ քննելոյ պատճառը՝ եթէ կայ, անոնց տեղ նորոգ ընտրութեան հրահանգը կու տայ։

13․- Եթէ Թաղական Խորհուրդ մը սահմանեալ ժամանակէն յառաջ հրաժարի, պարտական է իր հաշիւներն ալ ի միասին իր համարատու Վարչութեան ներկայացնել, անմիջապէս որ նոր ընտրութեան հրահանգը կու տայ։

Այսպէս՝ եթէ նոր ընտրութեան դէմ արգելք ենէ, կամ թաղը յուզուի եւ դժուարին ըլլայ ընտրական գործողութիւններն սկսիլ կամ շարունակել, Ազգային Վարչութիւնն անմիջապէս առժամանակեայ խորհուրդ մը կը կարգէ, մինչեւ արգելքները բարձուին, կամ թաղը հանդարտելով ընտրական գործողութիւններն սկսիլ եւ շարունակել հնարաւոր ըլլայ։

15.- *Երբ Թաղական Խորհրդոյ մը մեծագոյն մասը հրաժարի, մինչեւ հրաժարման թուականն եղած հաշիւն ալ ի միասին պարտական է ներկայացնել Վարչութեան. ապա եթէ ոչ առժամանակեայ Խորհուրդ կը կարգուի, եւ փոքրագոյն մասն ալ նոյն առժամանակեայ խորհուրդին անդամ են։ Իսկ եթէ փոքրագոյն մասը ամբաստանութեան ներքեւ է, դարձեալ առժամանակեայ Թաղական Խորհրդոյ անդամ են, մինչեւ քննութեան աւարտումը. այսպէս յաւարտ քննութեան ամբաստանութեան եւ հաշուոց՝ հրաժարելոց տեղ նորոգ ընտրութիւն կ՚ըլլայ։*

Թաղական Խորհրդոյ մը վրայ ետքէն ընտրութիւն եթէ ըլլայ, մնացելոց ընտրութեան թուականէն սկսեալ 4 տարուոյ տեւողութիւն *պիտի ունենայ, եւ ոչ թէ նոր ընտրելոց թուականէն։*

Բ.

ՊԱՇՏՕՆ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

16.- *Թաղական Խորհրդոյ պաշտօնն է.*

Ա.- Իր թաղին ժողովրդեան ազգային գործոց մատակարարութիւնը։

Բ.- Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը։

Գ.- Վարժարանաց հոգաբարձութիւնը։

Դ.- Աղքատաց խնամակալութիւնը։

Ե.- Թաղեցւոց մէջ պատահած վէճերուն քնութիւնն ու խաղաղարարութիւնը։

17.- *Թաղ. Խորհուրդը սոյն պաշտօնները բաց ի վարժարանաց հոգաբարձութենէն, ինք անձամբ՝ կամ իր մէջէն եւ կամ դրսէն եւ կամ խառն ընտրեալ հոգաբարձուաց միջոցաւ կը վարէ։*

18.- *Թաղ. Խորհուրդ մը եթէ իր պաշտօնին եւ պարտաւորութեան համար ներքին կանոնագրի պէտք ունենայ, կը պատրաստէ Սահմանադրութեան եւ ներկայ հրահանգիս տրամադրութեանց համաձայն, եւ իր համարատու վարչութեան վաւերացնել տալէն յետոյ կը գործադրէ։*

19.- *Իսկ վարժարանաց համար ի հարկէ առանձին հոգաբարձութիւն կը կազմէ, իր մէջէն կամ դրսէն եւ կամ խառն ընտրելով* 3-*էն մինչեւ* 7 *ուսումնական եւ ուսումնասէր անձինք։ Աղջկանց վարժարանի Խնամակալութիւնն ալ՝ եթէ կարելի է՝ ձեռնհաս տիկիններու կը յանձնէ, ապա թէ ոչ՝ հոգաբարձութեան տեսչութեան ներքեւ կը թողու։*

Թաղ. Խորհուրդը ընտրեալ Հոգաբարձութիւնն եւ Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյն Ուսումնական Խորհրդոյ, որպէսզի անոր հետ դպրոցական խնդրոց վրայ յարաբերութիւն ունենան։

20.- *Թաղ. Խորհրդոյ տնօրէնութեան ներքեւ է եկեղեցւոյ սնտուկը, որոյ մուտքն են թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած թաղական տուրքը, եկեղեցւոյ եւ վարժարանի կալուածոց եկամուտները, եկեղեցւոյ հասոյթները, կտակաւ կամ ուրիշ կերպիւ եղած նուէրները, եւայլն։*

Ելքն են՝ եկեղեցւոյ եւ վարժարանի սահմանեալ ծախքը, Ազգային Վարչութեան (Կեդրոնական կամ Գաւառական) սնտուկին յատկացեալ տուրքը, ու աղքատաց տրուելիք օգնութիւնները, եւայլն։

21.- *Երբ եկեղեցւոյ մը նիւթական վիճակը անբաւական ըլլայ, եթէ գաւառի մէջ է՝ Գաւառական Վարչութեան, եւ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է՝ Կեդրոնական Վարչութեան պարտքն է ըստ կարելւոյն անոր նպաստել։*

Այսպէս երբ եկեղեցւոյ մը սեպհական ժողովուրդը նուազած ըլլայ՝ կամ անբաւական համարուի, եթէ գաւառի մէջ է՝ Գաւառական Վարչութեան, եւ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է՝ Կեդր. Վարչութեան անմիջական տեսչութեանը ներքեւ կ՚ըլլայ նոյն եկեղեցին։

22.- *Թաղական Խորհուրդը պէտք է ըստ կարելւոյն Դիւանատուն ունենայ իր յարաբերութեանց համար։ Պէտ է նաեւ որ թաղին մէջ եղած ծննդոց, ամուսնութեանց եւ վախճանմանց արձանագրութիւններն ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր տոմարի մէջ։*

23.- *Ամէն Թաղական Խորհուրդ պարտական է.*

Ա.- Եկեղեցւոյ եւ վարժարանի հասութից եւ կալուածոց պահպանութեանը եւ բարգաւաճմանը հոգ տանիլ։

Բ.- Թաղին մանուկներն եւ աղջիկները ազգային դաստիարակութեամբ կրթելու փոյթ ունենալ, եւ թոյլ ու անհոգ ծնողները յորդորել եւ պարտաւորել զանոնք՝ զաւակնին վարժարան ղրկելու, եւ կարօտեալները ձրի դաստիարակել տալու։

24.- *Թաղ. Խորհուրդը պարտական է եկեղեցւոյ, վարժարանի, կալուածոց եւ ամենայն հաստատութեանց կալուածագրերուն օրինակը ղրկել տեղւոյն Տնտեսական Խորհրդոյ եւ անոնց վիճակը ներկայացնել երկու տարին անգամ մը։*

25.- *Որեւէ կալուածի համար, որ վարձու կը տրուի, Թաղ. Խորհուրդը պարտական է ըստ օրինի դաշնագիր (քօնթրաթ) ունենանլ վարձակալին հետ, մէկ տարուան եւ առ առաւելն երկու տարուան համար։ Երկու տարիէն աւելի միջոցով եթէ վարձու տալ հարկ ըլլայ, տեղւոյն Տնտեսական Խորհրդոյ հաւանութեանը պիտի դիմէ։ Նոյնպէս Տնտեսական Խորհրդոյ պիտի դիմէ եթէ վարձակալին հետ նորոգութեան կամ շինութեան՝ եւ այլ տեսակ սովորականէ դուրս դաշնագիր մը ընելու պէտքը տեսնուի։*

26.- *Թաղ. Խորհուրդն որեւէ գնումն եւ վաճառումն չի կրնար ընել, մինչեւ որ կանխաւ տեղւոյն Տնտեսական Խորհրդոյ հաւանութիւնը չառնուի։*

Ստիպողական պարագայի մը մէջ կրնայ չահաւոր բան մը գնել եւ անմիջապէս ծանուցանել մՏնտեսական Խորհրդոյ. բայց որեւէ շարժական եւ անշարժ ստացուածք չի կրնար վաճառել, առանց Տնտեսական Խորհրդոյ հաւանութիւնն առնելու կանխաւ։

Իսկ եթէ թաղի մը մէջ գտնուած եկեղեցի եւ այլ ազգային հաստատութիւն իրեն սեփհական վագըֆէ *օրինաց համեմատ առուծախ կը կատարէ, եւ տեղեկագրով մը կը ներկայացնէ Վարչութեան, եւ Պատրիարքական կամ Առաջնորդական կնիքով կը վաւերացնէ* սենետը։

27.- *Թաղ. Խորհուրդը դրամական փոխառութիւն եւ փոխատուութիւն չի կրնար ընել, մինչեւ Տնտեսական Խորհրդոյ հաւանութիւնը չառնու։ Եթէ ընդհակառակն վարուի, իր անդամոց անձնական պարտքը պիտի համարուի։*

28.- *Որեւէ փոխառութեան եւ այլ գոյացած պարտուց համար տրուած պարտագիր* (սենետ) *Թաղական Խորհրդոյ կնիքը եւ անդամոց ամէնուն կամ մեծագոյն մասին ստորագրութիւնը պիտի կրէ։*

29.- *Թաղական Խորհուրդը կ'որոշէ եկեղեցւոյ եւ վարժարանի կալուածոց վերաբերեալ նորոգութիւնները եւ շինութիւնները, բայց կանխաւ հաճութիւն առնելով Տնտեսական Խորհուրդէն, ի բաց առեալ այն մանր մունր նորոգութիւնները կամ շինութիւնները, որոնք ոչ փոխառութեան պէտք ունին եւ ոչ ալ եկեղեցւոյ սնտուկին ընթացիկ վիճակին խոչընդոտ կրնան ըլլալ։*

30.- *Թաղային Խորհուրդն իր մէջէն կ'ընտրէ Գանձապետը եւ իր մէջէն կամ դրսէն՝ Համարակալ, եւ Ատենապետի մը ու Ատենդպրի ընտրութեան հետ՝ կը ծանուցանէ Ազգային Վարչութեան։*

Գանձապետը կ'ընէ որոշեալ ծախքերը ըստ հաշուեկշիռի (պիւտճէ), *որ ամէն տարեգլուխ Թաղային Խորհուրդը պիտի պատրաստէ յաջորդ տարուան համար, եւ տեղւոյն Տնտեսական Խորհրդոյ պիտի ներկայացնէ ի վաւերացումն։ Նոյնպէս արտաքոյ կարգի ծախքերը կ'ընէ Գանձապետը ըստ որոշման Թաղ. Խորհրդոյ։ Ամէն տարեգլուխ Թաղ. Խորհուրդը անցեալ տարուայ հաշուեցոյցը անպատճառ պիտի ներկայացնէ Տնտեսական Խորհրդոյ։*

31.- *Իւրաքանչիւր Թաղ. Խորհրդոյ նորոգ ընտրութեան ատեն, Տնտեսական Խորհուրդը պէտք եղածին չափ վաւերացեալ տոմարներ պիտի տայ, օրինակի համար արձանագրութեան, սնտուկի, օրհաշուի, մայրահաշուի, շարժական եւ անշարժ ստացուածոց արձանագրութեան, կտակաց, եւայլն, որչափ տետրակի որ պէտք կայ նոյն թաղին համար։*

32.- *Գանձապետը պարտական է սնտուկը մտած եւ ելած ամենայն դրամական գործողութիւն օրին արձանագրել սնտուկին տոմարին մէջ. անանկ որ երբ Տնտեսական Խորհուրդը սնտուկին տոմարն ուզէ կամ տեսնէ, ելից եւ մտից գումարները ճշդիւ պիտի երեւան, եւ սնտուկի տետրին համեմատ սնտուկին վիճակը պիտի տեսնուի, բացը Գանձապետին անձնական պարտքը պիտի համարուի. եւ սնտուկին տետրէն դուրս եղած եկամտից եւ ծախուց արձանագրութիւն անվաւեր է։*

ՊԱՇՏՕՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

33.- *Ազգային Դաստիարակութեան եւ նախնական ուսմանց գլխաւոր եւ անհրաժեշտ աւանդելիքն են հետեւեալները.*

(Ա. Կարգ)

Ա. Քրիստոնէական վարդապետութիւն ըստ դաւանութեան Հայաստանեայց ուղղափառ Եկեղեցւոյ. եւ Սրբազան պատմութիւն Հին եւ Նոր Կտակարանց։

Բ. Ազգային գրաբառ լեզու, թարգմանութիւն Ս. Աւետարանի։

Գ. Ազգային Պատմութիւն՝ հանդերձ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Դ. Եկեղեցական երգեցողութիւն։

(Բ. Կարգ)

Ե. Տարերք թուագիտութեան եւ երկրաչափութեան հանդերձ գծագրութեամբ։

Զ. Տարերք աշխարհագրական ուսմանց։

34.- *Իւրաքանչիւր վարժարան այս ուսմանց գոնէ Ա. կարգին նախնական գիտելիքը պիտի աւանդէ. եւ աշակերտը որոշեալ քննութիւն անցնելէ եւ վկայագիր ստանալէ յետոյ, կ'անցնի թէ այս ուսմանց ընդարձակ մասը եւ թէ այլ կարեւոր ուսումներն առնելու ըստ Յայտագրի Ուսումնական Խորհրդոյ Կեդրոնական Վարչութեան։*

Հետեւաբար, նախնական ուսմանց ընթացքն աւարտող աշակերտաց դարձեալ անհրաժեշտ պիտի աւանդուին՝ մինչեւ յաւարտ դպրոցական ընթացից հետեւեալները.

Ա.- Քրիստոնէական Վարդապետութիւն եւ Կրօնագիտութիւն, հանդերձ պատմութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

Բ.- Ազգային Գրաբառ լեզու, նախնեաց մատենագրութիւն։

Գ.- Ազգային Պատմութիւն՝ հանդերձ ազգային հնախօսութեամբ։

Դ.- Եկեղեցական երգեցողութիւն հանդերձ ձայնագրութեամբ յարմարաւորներու. Եկեղեցական Ժամերգութեանց կարգաւորութեանն ալ յատուկ խնամ տանելով։

35.- *Իւրաքանչիւր վարժարանի մէջ ամէն օր որոշեալ ժամանակ ընդհանուր դասախօսութիւն պիտի ըլլայ բարոյականի՝ եւ ազգային եւ ընտանեկան կրթութեան վրայ։*

36.- *Այն վարժարանները, որ մասնաւորաց կամ ընկերութեանց ձեռօք կը մատակարարուին, եւ Ազգային Վարչութեան պաշտպանութեան ներքեւ են, Ազգային վարժարանաց պէս պարտական են ընթանալ։*

37.- Հոգաբարձութեանց գլխաւոր պարտքն է հոգ տանիլ նախնական գիտելեաց աւանդութեանը եւ անոնց դասատուած եւ դասգրոց ընտրութեանը. Քրիստոնէականի եւ Կրօնագիտութեան, եւ Սուրբ Գրոց Կրօնական Ժողովոյ, եւ այլ ուսմանց դասատուներն ընդունելով ըստ հրահանգի Ուսումնական Խորհրդոյ։

38.- Դասատու եւ այլ դպրոցական պաշտօնեայ Հոգաբարձութեան պատասխանատու են միայն, եւ Հոգաբարձութիւնն ալ պարտազանցը յուղղութիւն հրաւիրելու եւ անուղղայներն իրենց պաշտօնէն արձակելու իրաւունքն ունի. բայց դասատուք ալ իրաւունք ունին դիտողութիւն կամ բողոք ներկայացնել Ուսումնական Խորհրդոյ։

39.- Իւրաքանչիւր Հոգաբարձութիւն զինքն ընտրող Թաղ. Խորհրդոյ եւ իր տեղւոյն Ուսումնական Խորհրդոյ պատասխանատու է. եւ պարտական է վարժարանի տեսչութիւնը վարել ըստ հրահանգի Ուսումնական Խորհրդոյ։ Իսկ եթէ ներքին ընթացքի համար յատուկ կանոնագրի պէտք ունենայ՝ կը պատրաստէ, թէ Թաղական եւ թէ Ուսումնական խորհրդոց վաւերացնել տալէն յետոյ կը գործադրէ։

40.- Թաղ. Խորհուրդը պարտական է ամէն ամսու գլուխ առանց յապաղման Հոգաբարձութեան վճարել որոշեալ ամսական գումարը Եկեղեցւոյ սնտուկէն։ Սոյն ամսական գումարը վարժարանին պիտոյից եւ եկեղեցւոյ սնտուկին կարողութեան համեմատութեամբը կանխաւ կ'որոշուի Թաղ. Խորհրդոյ Հոգաբարձութեան մէջ՝ տեղւոյն Ուսումնական եւ Տնտեսական Խորհրդոյ խորհրդակցութեամբը։

41.- Հոգաբարձութիւնը վարժարանաց նիւթական պիտոյքը կը հոգայ թէ եկեղեցւոյ սնտուկէն որոշեալ ամսականաւը, եւ թէ տղայոց ծնողներէն առած թոշակովը կամ ժողովուրդէն ըրած դպրոցական հանգանակութեամբը։

42.- Թաղ. Խորհուրդն եթէ ժամանակէն յառաջ հրաժարի կամ լուծուի, Հոգաբարձութիւնը կը շարունակէ իր պաշտօնը յաջորդէն ընդունելով յատկացեալ ամսական գումարը։ Եթէ Հոգաբարձութեան մէջ Թաղ. Խորհրդոյ անդամ գտնուի, իր Հոգաբարձութեան պաշտօնը կարող է շարունակել։

43.- Իսկ եթէ Հոգաբարձութիւնը ժամանակէն յառաջ հրաժարի կամ լուծուի, Թաղ. Խորհուրդը ըստ հրահանգի Ուսումնական Խորհրդոյ նոր ընտրութիւնը կ'ընէ։

Եթէ Թաղ. Խորհուրդը չուզէ կամ չկրնայ այս ընտրութիւնը փութացնել, Ազգային Վարչութեան Ուսումնական Խորհրդոյ պարտքն է անմիջապէս առժամանակեայ Հոգաբարձութիւն մը կազմել, եւ վարժարաններն անխնամ չթողուլ։

44.- Հոգաբարձութեանց պաշտօնը 4 տարի կը տեւէ, եւ վերընտրելի են, եթէ Թաղական Խորհուրդն արժան դատի։

Աւելի գործնական նկատուած է որոշ ժամանակէ ի վեր չորս տարին, երկու տարուայ ժամանակաշրջանի վերածել։

45.- *Աղջկանց վարժարանի Խնամակալութիւնք ալ յար եւ նման Հոգաբարձութեան պաշտօն ունին. եւ աղջականց վարժարանաց մէջ Եկեղեցական երգեցողութիւնը պարտաւորիչ չէ. անոր տեղ Ասեղնագործութիւնն է անհրաժեշտ աւանդելի։*

Դ.

ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

46.- *Թաղական Խորհուրդը կ'ամբաստանուի կամ իր անդամներէն, եւ կամ իրմէ ընտրեալ Հոգաբարձութիւններէն։*

47.- *Ամբաստանութեան կամ բողոքոյ գիր կ'ուղղուի առ Քաղաքական Ժողով, որ կը յանձնէ պատկանեալ Խորհրդոյ՝ լսել անոնց։*

48.- *Վարչութեան Խորհուրդը նախ բացատրութիւն կը պահանջէ ամբաստանեալ Թաղ. Խորհուրդէն. եւ երբ գոհացուցիչ չի գտնէ՝ քննիչ կը ղրկէ նոյն թաղը, եւ քննութեան արդիւնքը կը հաղորդէ Քաղաքական Ժողովոյ։ Թաղաքական Ժողովը ըստ տեղեկագրի եւ ըստ ծանրութեան թերութեանցն կը դատէ զԹաղ. խորհուրդը, կամ՝ ի կանոնապահութիւն եւ ի կարգ հրաւիրելով զնա. կամ եթէ ծանր է ամբաստանութիւնն եւ ապացուցեալ, կը լուծէ Թաղ. Խորհուրդը, վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ։*

49.- *Երբ քննութիւնը ամբաստանող կամ բողոքող կողմին աննպաստ ըլլայ, եթէ ամբաստանութիւնը ծանր է, եւ կամ երկու անգամ ամբաստանող գտնուելով՝ չեն յաջողած հաստատելու, թէ՛ Թաղ. Խորհրդոյ եւ թէ՛ Հոգաբարձութեան անդամ ըլլալ, կը լուծուին պաշտօնէ*

50.- *Վարժարանաց Հոգաբարձութիւնն եւ Խնամակալութիւնն ալ կ'ամբաստանուին կամ իր անդամներէն, կամ Թաղ. Խորհուրդէն եւ կամ դասատուներէն։*

Երբ ամբաստանութիւնը իր անդամներէն կամ դասատուներէն է, Ուսումնական կամ Թաղական Խորհուրդը բացատրութիւն կը պահանջէ. եւ ի հարկին Թաղական Խորհրդոյ միջոցաւ քննութիւն կ'ըլլայ ըստ յանձնարարութեան Ուսումնական Խորհրդոյ։ Երբ Թաղական Խորհուրդն է ամբաստանողը, Ուսումնական Խորհուրդն իր կողմէն քննիչ կը ղրկէ. կամ ի հարկին իր ատեանը կը հրաւիրէ թէ ամբաստանող Խորհուրդը եւ թէ ամբաստանեալ Հոգաբարձութիւնը։

Ամբաստանութիւն մը երբ հաստատուի, Ուսումնական Խորհուրդը կը տեղեկագրէ առ Քաղաքական Ժողովն՝ ի տնօրէնութիւն։

51.- *Ինչ որ է ամբաստանեալ Թաղական Խորհրդոյ համար, նոյնն է նաեւ Հոգաբարձութեան եւ Խնամակալութեան համար։*

52.- *Թաղական Խորհրդոյ եւ Հոգաբարձութեան դէմ թաղին ընտրողները միայն Ազգային Վարչութեան կը բողոքեն, որ պատկանեալ Խորհրդոյ կը յանձնէ պէտք եղած բացատրութիւնը պահանջել, եւ ի հարկին քննութիւն ընել, եւ տեղեկագրել Վարչութեան։*

Այս օրինաւոր ընթացքէն զատ եթէ ուրիշ միջոցի դիմեն ընտրողք, իրենց բողոքող ըլլալու իրաւունքէն զրկուած պիտի համարուին. եւ ըստ ծանրութեան յանցանաց պիտի դատուին, թէ՛ հրապարակաւ նշաւակուելով եւ թէ՛ յաջորդ ընտրութեան իրաւունքէն զրկուելով։

Ե.

ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

53.- *Ազգային Վարչութեան (Կեդրոնական եւ Գաւառական) տեսուչ Խորհուրդներն ի հարկին իրաւունք ունին միջամտել, եւ իրենց համարատու Թաղական Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց գործառնութիւնը քննել։*

54.- *Երբ Ազգային Վարչութիւնը տեղեկանայ որ Թաղական Խորհուրդ մը կամ Հոգաբարձութիւն մը Ազգային Սահմանադրութեան եւ Կեդրոնական Վարչութենէն սահմանեալ օրինաց եւ հրահանգաց հակառակ ընթացքի մէջ են, եւ իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը չեն կատարեր, իրաւունք ունի ազդարարութիւն ընել եւ բացատրութիւն պահանջել։ Ի հարկին տեսուչ եւս կը ղրկէ նոյն թաղը։*

55.- *Եթէ յամառին իրենց ընթացքին մէջ, Վարչութիւնը տեսչին միջոցաւ, կամ զանոնք հրաւիրելով իր ատեանը՝ քննութիւն կ՚ընէ, եթէ յանցապարտ ելնեն, ի կանոնապահութիւն եւ ի կարգ կը հրաւիրէ։*

Եթէ դարձեալ յամառին, կը լուծէ զանոնք։

56.- *Եթէ Թաղական Խորհուրդ մը կամ Հոգաբարձութիւն մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւ օրինաց, եւ Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հակառակ վարուած են, Ազգային մատակարարութեան եւ սեփականութեան մէջ նենգութեամբ բռնուած, եւ Ազգային յառաջդիմութեան գիտմամբ վնասակար գտնուած են, եւ Ազգային դաստիարակութիւնն ու նախնական անհրաժեշտ գիտելիքները կամաւ զանց ըրած են, վերընտրելի չեն իրենց պաշտման համար. ի բաց առեալ փոքրագոյն մասը, եթէ անհամամիտ եւ բողոքարկու է մեծագոյն մասին դէմ։*

Իսկ երբ վերընտրելի չըլլալու չափ ծանր յանցանք մը չունենալով լուծուին, եւ նորոգ ընտըրւելէն յետոյ միեւնոյն ընթացքը շարունակեն, Ա. Բ. Գ. ազդարարութիւնն ընդունելէն յետոյ կը լուծուին՝ այն անգամին համար վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ։

Կ. Պոլիս 1873